

ИЗВЕШТАЈ ОД **ИСТРАЖУВАЊЕ** ЗА ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА
ГРАЃАНИТЕ И ПРЕТСТАВНИЦИТЕ ОД ЛОКАЛНАТА
САМОУПРАВА И ЈАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И УСТАНОВИ ЗА
ПРАШАЊА ПОВРЗАНИ СО ЗАГАДУВАЊЕТО НА **ВОЗДУХОТ** ВО
СТРУГА

Ова истражување е подготвено од ТИМ Институт, во соработка со д-р Викторија Боровска и Павлина Здравева во рамки на проектот „Справување со загадувањето на воздухот“ кој го имплементира Програмата за развој на Обединетите нации (УНДП) во партнерство со Министерството за животна средина и просторно планирање и општините Кавадарци, Куманово, Гостивар, Струга и Струмица.

Овој проект е дел од Програмската рамка на УНДП, финансирана од Шведска. Во рамки на програмата исто така се спроведува и проектот „Градење на општинските капацитети за имплементација на проекти“.

ТИМ Институтот изразува искрена благодарност до раководителот на проектот на УНДП „Справување со загадувањето на воздухот“ Александра Димова Манчевска и специјалистката за родови прашања на УНДП Кристина Плечиќ за нивните вредни коментари за подобрување на анализата.

Ставовите изразени во овој документ се на авторите и не секогаш ги одразуваат гледиштата на УНДП, Шведска како донатор и на другите партнери во проектот.

ДЕМОГРАФСКА СТРУКТУРА НА ГРАЃАНИТЕ, ИСПИТАНИЦИ ОД СТРУГА

ПОЛ

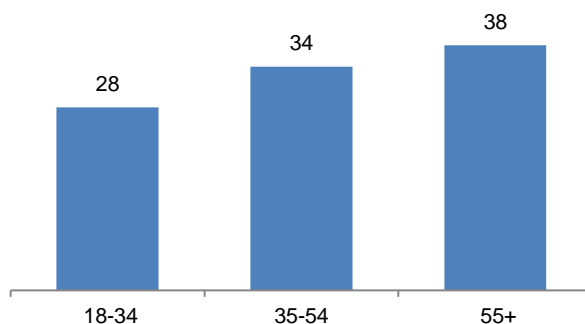

Жени 51%

Мажи 49%

ВОЗРАСТ

%

ОБРАЗОВАНИЕ

Основно

19%

Средно

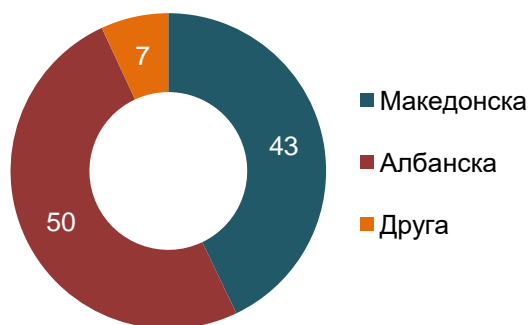
48%

Високо

19%

НАЦИОНАЛНОСТ

КОРИСНИЦИ НА СУБВЕНЦИОНИРАНА СТРУЈА

БРАЧЕН СТАТУС

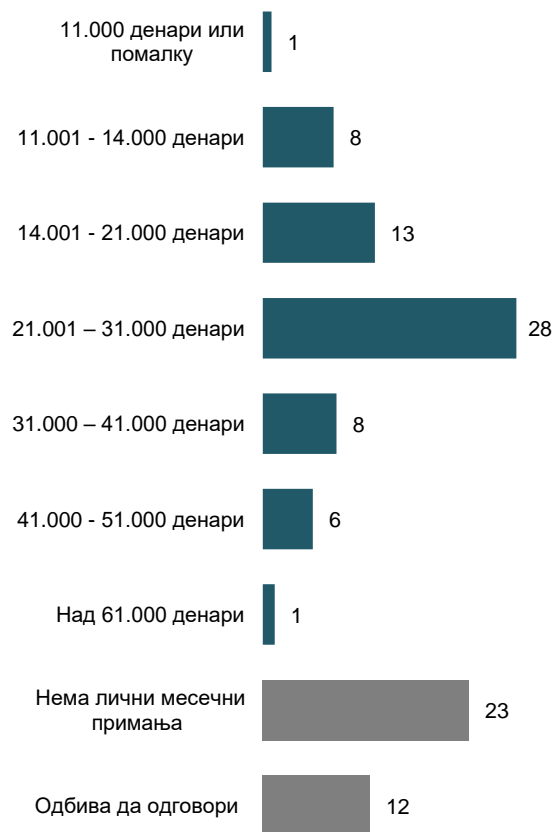

РАБОТЕН СТАТУС

%

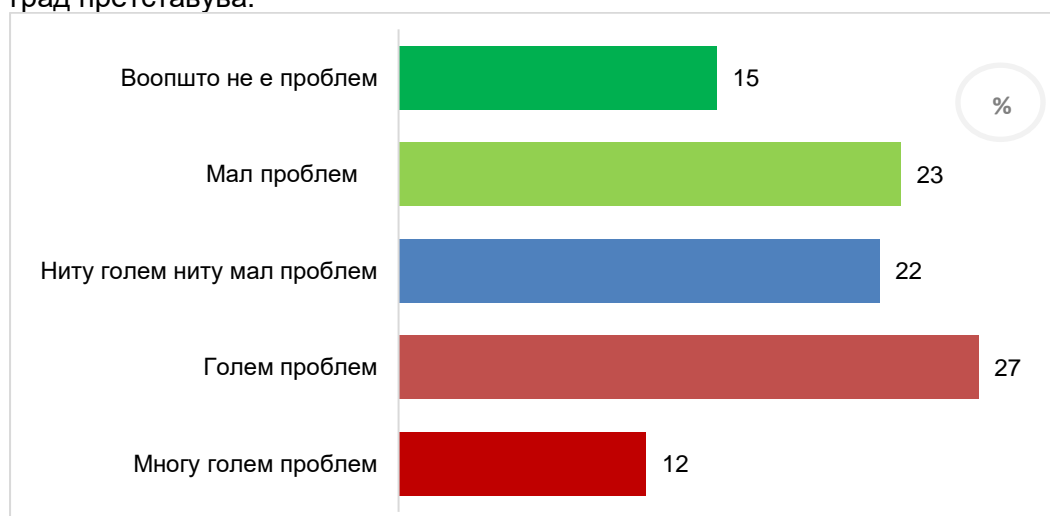
МЕСЕЧНИ СЕМЕЈНИ ПРИХОДИ

ЗАГАДУВАЊЕ НА ВОЗДУХОТ

Анализата на добиените одговори укажува на поделеност на ставовите на жителите на Струга во однос на перцепцијата за тоа колку загадувањето на воздухот претставува проблем во градот. Имено, речиси е подеднаков процентот на граѓани кои сметаат дека загадувањето на воздухот во градот претставува проблем (39% - агрегирани одговори “голем проблем“ и “многу голем проблем“) и оние кои веруваат дека истото не претставува проблем за градот (38% агрегирани одговори “мал проблем“ и “воопшто не е проблем“). За околу петтина од интервјуираните жители на Струга (22%) загадувањето на воздухот не претставува ниту голем, ниту мал проблем на градот (график 1).

График 1: (Q1) Општо земено, дали сметате дека загадувањето на воздухот во Вашиот град претставува:

Во поглед на родот, постојат одредени разлики во мислењето на испитаниците и испитаничките за загадувањето на воздухот во нивниот град. Имено, испитаничките во поголема мера (44%) сметаат дека загадувањето на воздухот претставува поголем проблем за Струга, отколку испитаниците (33%). Исто така и во поглед на возрастните групи, загадувањето на воздухот е најпроблематично за повозрасните испитаници.

		Пол	
		Маж	Жена
Општо земено, дали сметате дека загадувањето на воздухот во Вашиот град претставува:	Многу голем проблем	12%	12%
	Голем проблем	21%	33%
	Ниту голем ниту мал проблем	25%	21%
	Мал проблем	26%	21%
	Воопшто не е проблем	16%	14%
	Одбива да одговори	1%	
	Не знам	1%	
Вкупно		100%	100%

Во склад со одговорите на претходното прашање, постои поделеност и во однос на загриженоста на граѓаните на Струга за последиците врз здравјето што ги предизвикува или би можело да ги предизвика загадувањето на воздухот. Според фреквенцијата на одговорите, 4 од 10 граѓани на Струга (агрегирани одговори „*донекаде загрижен*“ и „*многу загрижен*“) се загрижени за последиците врз здравјето од загадувањето на воздухот во градот. Сепак, приближно исто толку граѓани (39%, агрегирани одговори) се донекаде незагрижени или воопшто незагрижени за последиците врз здравјето на луѓето предизвикани од загадувањето на воздухот во градот. Останатите 22% од граѓаните, немаат определен став во однос на ова прашање (график 2).

График 2: (Q2) Колку вие лично сте загрижени за последиците врз здравјето што ги предизвикува или би можело да ги предизвика загадувањето на воздухот?

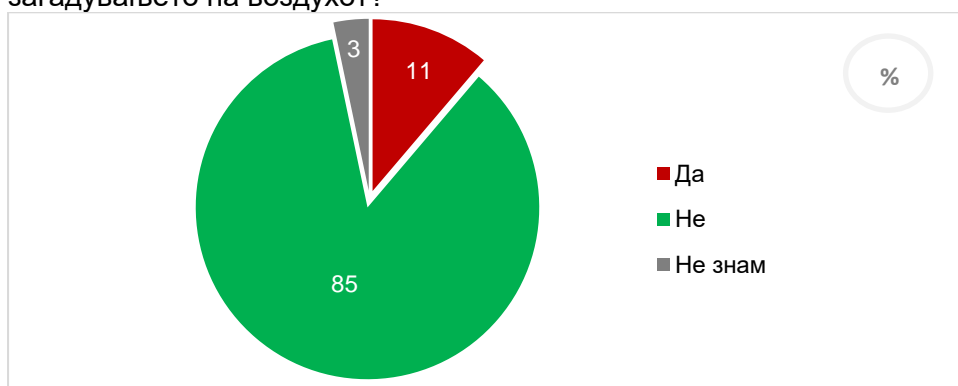
Иако мажите имаат поголем процент кај одговорот „многу загрижен“, сепак ако гледаме збирно на одговорите кај првите 2 и последните два одговора, се забележува дека поголем е процентот на загриженост од последиците на загадувањето на воздухот кај жените (47%) отколку кај мажите (31%), односно процентот на незагриженост кај мажите (44%), наспроти оној кај жените (33%) Ова упатува на поголема свесност за сопственото и здравјето на најблиските од страна на жените.

		Пол	
		Маж	Жена
Колку вие лично сте загрижени за последиците врз здравјето што ги предизвикува или би можело да ги предизвика загадувањето на воздухот?	Многу загрижен/а	16%	13%
	Донекаде загрижен/а	16%	33%
	Ниту загрижен/а, ниту незагрижен/а	24%	19%
	Донекаде не загрижен/а	29%	14%
	Воопшто не загрижен/а	15%	19%
	Не знае		1%
Вкупно		100%	100%

Анализата на добиените одговори покажува дека 8 од 10 граѓани на Струга лично не почувствувале одредени здравствени проблеми предизвикани од загадувањето на воздухот во градот. Вкупно, 11% од интервјуираните граѓани на Струга пријавиле дека почувствувале здравствени проблеми како последица на загадувањето на воздухот.

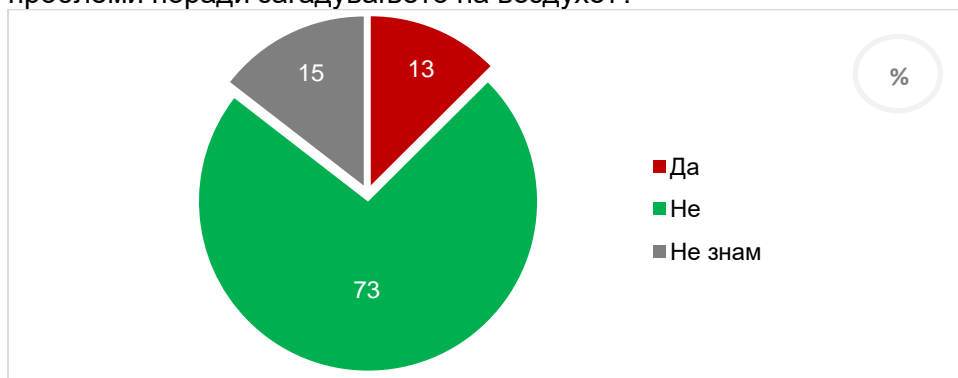
Останатите 3% не знаеле да се изјаснат во однос на ова прашање (график 3).

График 3: (Q3) Дали сте почувствувале некакви здравствени проблеми поради загадувањето на воздухот?

Вкупно 13% од интервјуираните жители на Струга изјавиле дека член од нивното семејството почувствувал здравствени проблеми поради загадувањето на воздухот. Повеќе од две третини од граѓаните (73%) одговориле дека не почувствувале никакви здравствени проблеми предизвикани од загадувањето на воздухот, додека 15% не знаеле да се изјаснат во однос на ова прашање (график 4).

График 4: Q4. Дали некој друг член од семејството почувствувал некакви здравствени проблеми поради загадувањето на воздухот?

Третина од интервјуираните жители на Струга (34%) како најсериозна причина за загадувањето на воздухот во градот ги посочиле *отпадот и горењето на дивите депонии*. За речиси четвртина од жителите (23%) најголем загадувач на воздухот претставува *индустријата*. Понатаму следуваат *транспортот* посочен од 19% од жителите и *загревањето на домаќинствата* посочено од 11% од жителите на овој град (график 5).

Во поглед на родот, постои одредена, но незначителна разлика за тоа што според нивното мислење во најголем обем придонесува за загадувањето на воздухот. И мажите и жените сметаат дека најголем загадувач на воздухот е горењето на отпад на диви депонии, со тоа што кај жените овој процент е поголем (70% наспроти 65%).

График 5: Q5ab. Според ваше мислење, што сметате дека во најголем обем придонесува за загадување на воздухот во вашиот град?

ЗАГРЕВАЊЕ

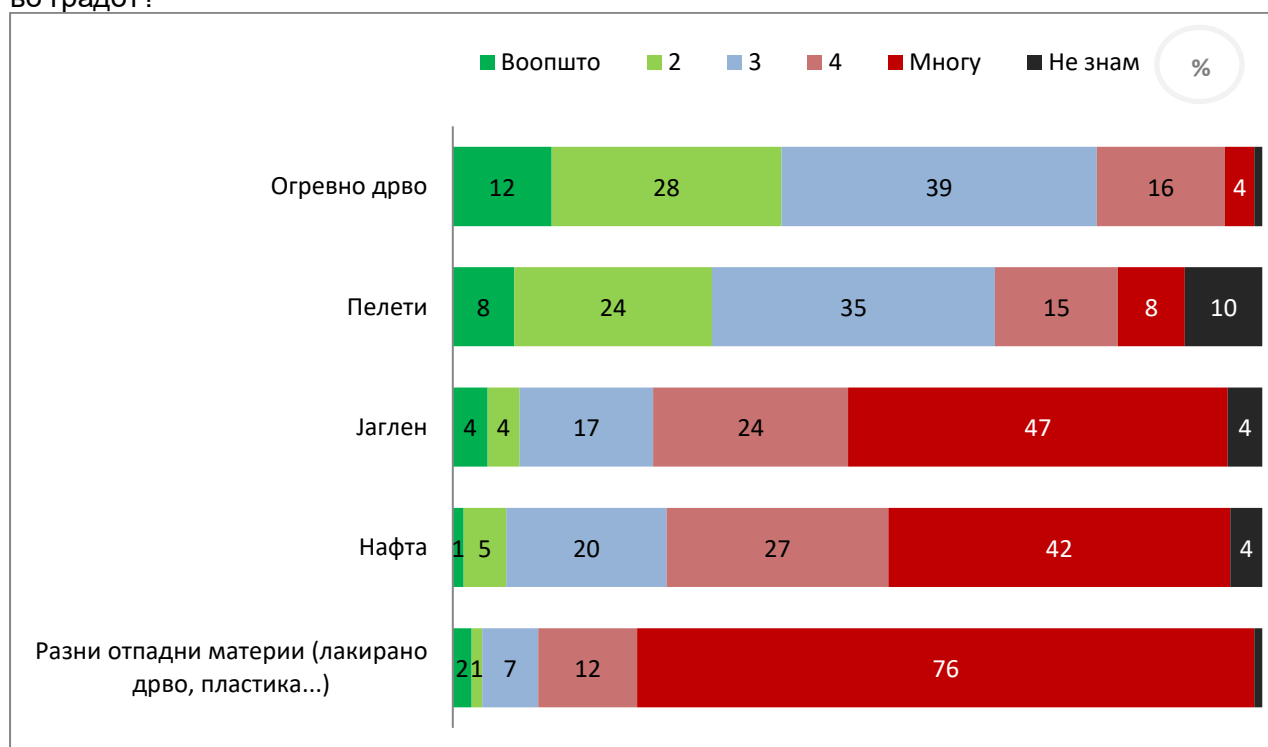
Повеќе од две третини (76%) од интервјуираните жители на Струга ги посочуваат разните отпадни материјали (лакирано дрво, пластика и сл.) како најголем извор на загадување на воздухот во градот. Потоа следуваат јагленот и нафтата за кои по 4 од 10 испитаници издвоиле највисока оценка (на скала од 1 до 5).

Од друга страна, за огревното дрво 4 од 10 интервјуирани граѓани на Струга (агрегирани највисоките оценки) сметаат дека не придонесуваат кон загадување на воздухот во градот, додека 3 од 10 граѓани (агрегирани највисоките оценки) истото го сметаат за пелетите.

Постои разлика во мислењето на мажите и жените во поглед на влијанието на огревното дрво врз загадувањето на воздухот во Струга. Жените во поголема мера (46%) сметаат дека огревното дрво помалку влијае на загадувањето на воздухот, отколку мажите (35%).

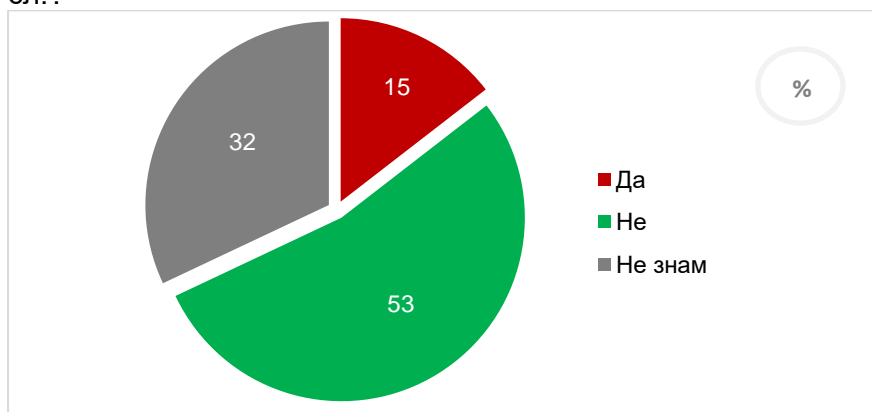
Постои разлика во мислењето на мажите и жените за тоа во која мера пелетите влијаат врз загадувањето на воздухот. Имено, жените во поголема мера (37%) од мажите (27%), сметаат дека пелетите не влијаат многу или воопшто на загадувањето на воздухот, односно дека пелетите се помал загадувач на воздухот од останатите енергенси.

График 6. Q6. Според ваше мислење, на скала од 1 до 5 (каде што 1 означува воопшто, а 5 означува многу) во која мера секое од наброените влијае врз загадување на воздухот во градот?

Анализата на одговорите покажува дека 15% од интервјуираните жители на Струга сметаат дека во нивната околина постојат жители кои се греат на отпад, додека повеќе од половина (53%) изјавиле дека нема жители кои користат ваков вид на греење во нивната околина. Речиси третина (32%) од граѓаните на Струга не се информирани дали во нивната околина постојат жители кои се греат на отпад.

График 7: Q7. Дали во вашата околина има жители кои се греат на отпад, на пример на: пластични шишиња, прегорено масло, лакирани и фарбани дрва, паркет и прозорци и сл.?

Дистрибуцијата на одговори покажува дека половина од граѓаните на Струга (50%) како примарен енергенс за загревање на домот го користат огревното дрво, додека 21% користат електрична енергија – клима уред. На трето место (11%) се пелетите како енергенс за загревање на домот.

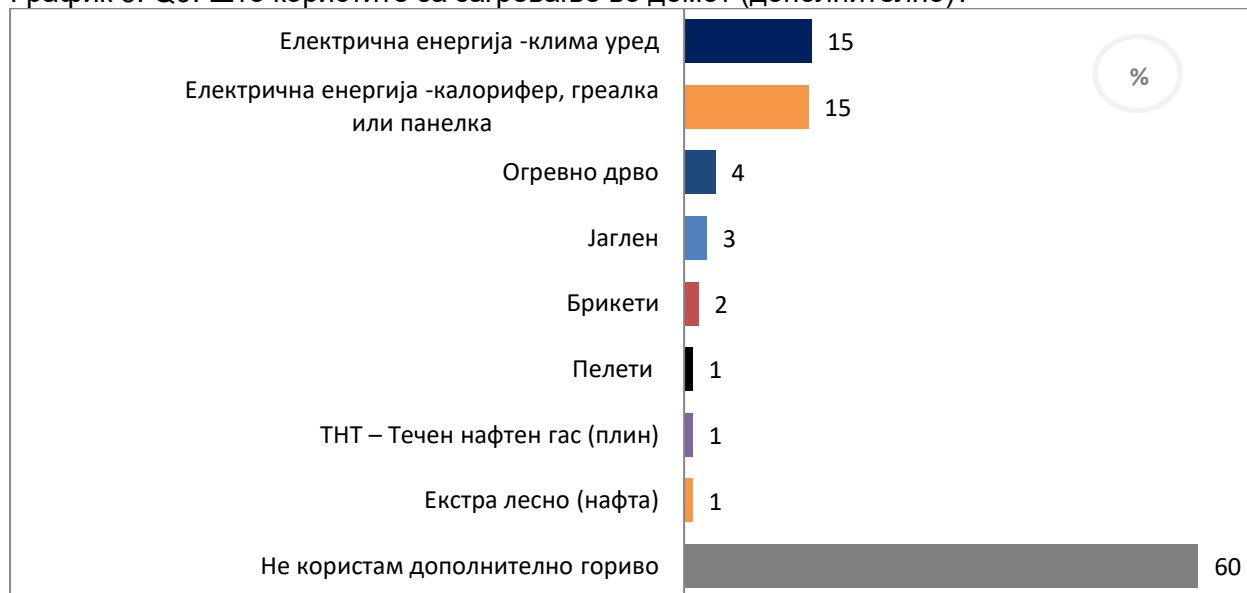
График 8: Q8 Што користите за загревање во домот (примарно)?

Вкупно 6 од 10 интервјуирани граѓани на Струга изјавиле дека не користат дополнително загревање во домаќинството.

Електричната енергија е најчесто споменат начин на загревање од страна на граѓаните кои изјавиле дека користат дополнително загревање на домот. По 15% од интервјуираните жители на Струга изјавиле дека користат клима уред, како и калорифер, греалки или панелки за дополнително загревање на домот.

График 9: Q9. Што користите за загревање во домот (дополнително)?

Кај речиси 3 од 10 испитаници, одговорите се поделени во интервалите „од 5 до 8 часа неделно“ и „9 до 12 часа неделно“ во однос на бројот на саати во работниот ден во кој го загреваат домот. Вкупно 17% од граѓаните на Струга во работни денови, својот дом го загреваат од 13 до 16 часа дневно, додека 10% од испитаниците домот го загреваат над 16 часа во текот на еден работен ден.

Кај ова прашање разлики во поглед на родовите е тоа што жените перципираат дека греењето во домот трае подолго во работните денови.

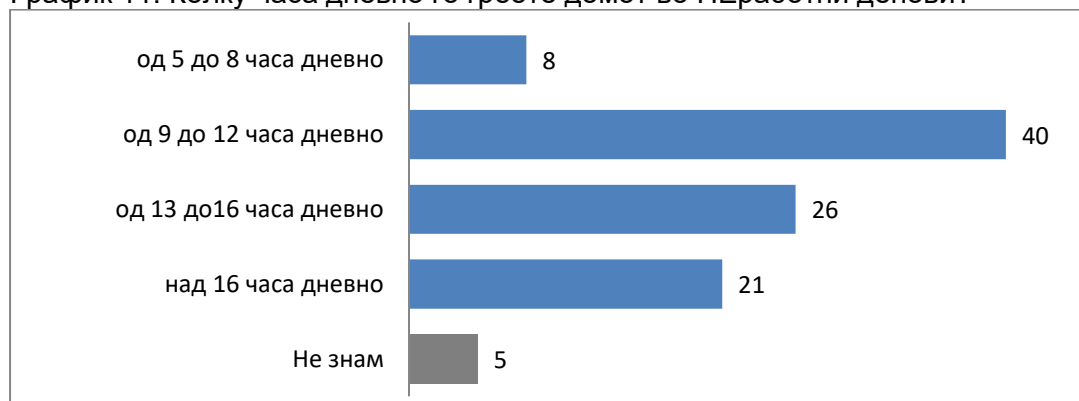
График 10: Q10. Колку часа дневно го греее домот во работни денови?

Во однос на неработните денови, 4 од 10 граѓани на Струга домот го загреваат од 9 до 12 часа дневно, четвртина од домаќинствата (26%) го загреваат од 13 до 16 часа дневно, додека 21% својот дом во неработни денови го загреваат повеќе од 16 часа дневно.

Кај ова прашање разлики во поглед на родовите е што жените перципираат дека греењето во домот трае подолго во неработните денови.

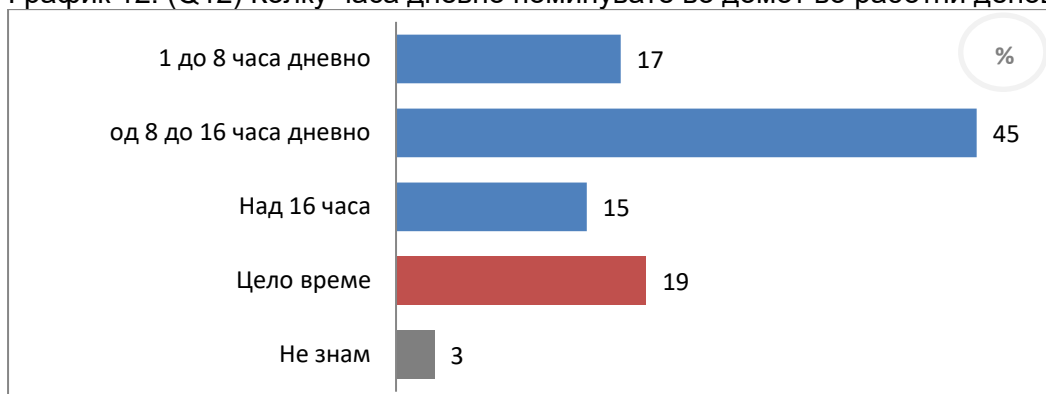
График 11: Колку часа дневно го греее домот во НЕработни денови?

4 од 10 од анкетираниите граѓани на Струга во работните денови од неделата, во своите домови престојуваат од 8 до 16 часа дневно, 17% од граѓаните изјавиле дека во домот престојуваат од 1 до 8 часа дневно, додека 19% нагласиле дека се постојано дома во текот на работните денови од неделата.

Во поглед на ова прашање постојат значителни родови разлики. Земајќи ги предвид традиционалните поставености и вредности во поглед на родовите во едно општество, каде што се смета дека местото на жената е повеќе во домот, односно со семејството наместо во јавниот и општествен живот, и податоците од ова истражување покажуваат дека жените подолго време, во значително поголема мера од мажите, минуваат во домот за време на работните денови. Во поглед на изложеноста на загаден воздух преку загревањето на домот, во оние домови каде се користат енергенси кои го загадуваат воздухот, тоа прави жените да бидат малку повеќе изложени на загаден воздух во однос на мажите. Во случајот на Струга, ваков тип на енергенси за огрев се користат во мнозинството од домаќинствата (51% користат огревно дрво, 2% користат јаглен, горење на отпад 0,3%, односно за догревање со горење отпад 1%).

График 12: (Q12) Колку часа дневно поминувате во домот во работни денови?

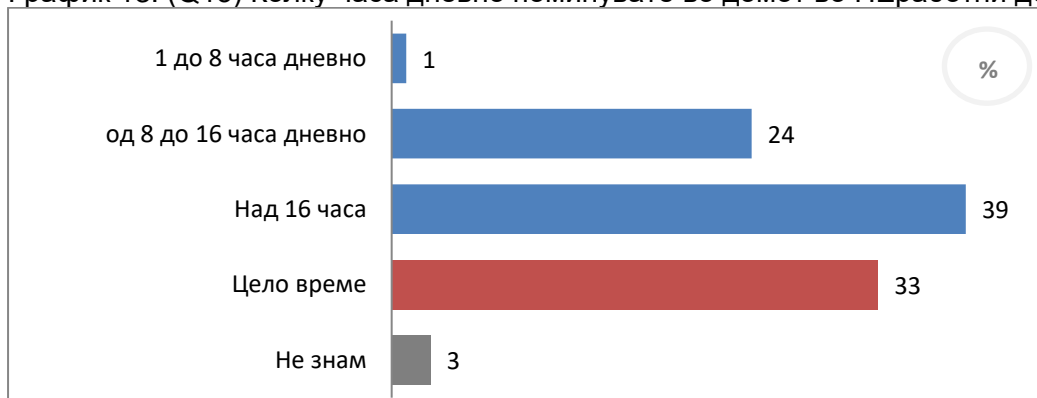

		Пол	
		Маж	Жена
Колку часа дневно поминувате во домот во работни денови?	до 8 часа дневно	23%	12%
	од 8 до 16 часа дневно	48%	43%
	Над 16 часа	14%	15%
	Цело време	11%	28%
	Не знам	4%	2%
Вкупно		100%	100%

Во однос на неработните денови, повеќе од третина од граѓаните на Струга (39%) изјавиле дека во своите домови престојуваат повеќе од 16 часа, додека речиси една четвртина (24%) во домот престојуваат од 8 до 16 часа. Една третина од граѓаните на Струга изјавиле дека во текот на неработните денови, тие се постојано во својот дом.

Кога станува збор за неработните денови, постојат значителни разлики кај мажите и жените. Имено, жените од Струга поминуваат повеќе време во домот од мажите. Ова е во согласност со традиционалните вредности каде жените за време на викендите и празниците повеќе од времето го поминуваат дома, завршувајќи ги домашните обврски, додека мажите повеќето од времето се надвор од дома.

График 13: (Q13) Колку часа дневно поминувате во домот во НЕработни денови?

		Пол	
		Маж	Жена
Колку часа дневно поминувате во домот во неработни денови	до 8 часа дневно	2%	
	од 8 до 16 часа дневно	34%	15%
	Над 16 часа	37%	40%
	Цело време	22%	43%
	Не знам	4%	1%
Вкупно		100%	100%

Анализата на добиените резултати покажува дека речиси две третини од граѓаните на Струга 64% (агрегирани одговори „донекаде не“ и „не“) не сметаат дека со начинот на кој го загреваат својот дом придонесуваат кон загадувањето на воздухот во околината во која живеат. Спротивно мислење имаат третина од испитаниците (33%, агрегирани одговори „донекаде да“ и „да“), кои сметаат дека со начинот на кој го загреваат својот дом, придонесуваат кон загадувањето на воздухот во околината во која живеат.

График 14: Q14. Дали сметате дека со начинот на кој го загревате Вашиот дом, придонесувате кон загадувањето на воздухот во околината во која живеете?

Мажите во поголем процент од жените сметаат дека начинот на загревање на нивниот дом придонесува за загадување на воздухот.

		Пол	
		Маж	Жена
Дали сметате дека со начинот на кој го загревате Вашиот дом, придонесувате кон загадувањето на воздухот во околината во која живеете?	Да	16%	11%
	Донекаде да	22%	17%
	Донекаде не	29%	24%
	Не	31%	43%
	Одбива да одговори		1%
	Не знам	1%	4%
Вкупно		100%	100%

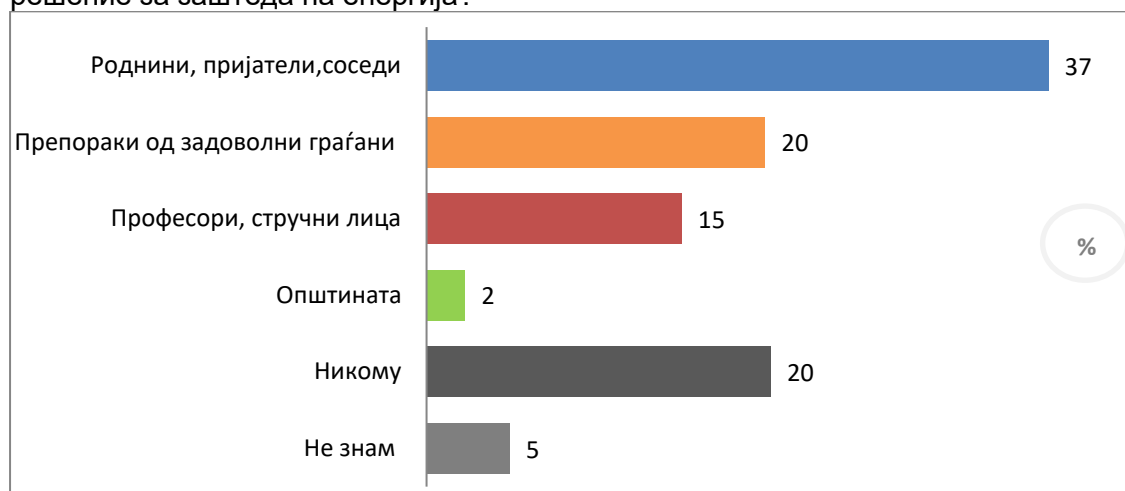
ПОДГОТВЕНОСТ ЗА ИНВЕСТИРАЊЕ

Анализата на добиените одговори покажува дека речиси 4 од 10 интервјуирани жители на Струга наведуваат дека доколку би го менувале моменталниот начин на загревање на својот дом, за препорака најмногу би им верувале на своите роднини, пријатели и соседи. Понатаму следуваат препораките од задоволни граѓани (20%) и мислењата на професорите и стручните лица (15%), додека најмал процент од граѓаните (2%) ја посочиле општината како доверлив извор на информации за енергетско - ефикасни решенија за заштеда на енергија.

Сепак, 20% од интервјуираните жители на Струга наведуваат дека не веруваат никому за препорака на енергетско ефикасно решение за заштеда на енергија, доколку би го менувале моменталниот начин на загревање на својот дом.

Во поглед на тоа доколку би го менувале моменталниот начин на загревање на домот со енергетско ефикасно решение, на кого најмногу би му верувале, и мажите и жените најголема доверба за ова имаат во препораките од роднините, пријателите и соседите.

График 15: Q15. Доколку би го менувале моменталниот начин на загревање на вашиот дом, на кого најмногу би му верувале доколку ви препорача енергетско ефикасно решение за заштеда на енергија?

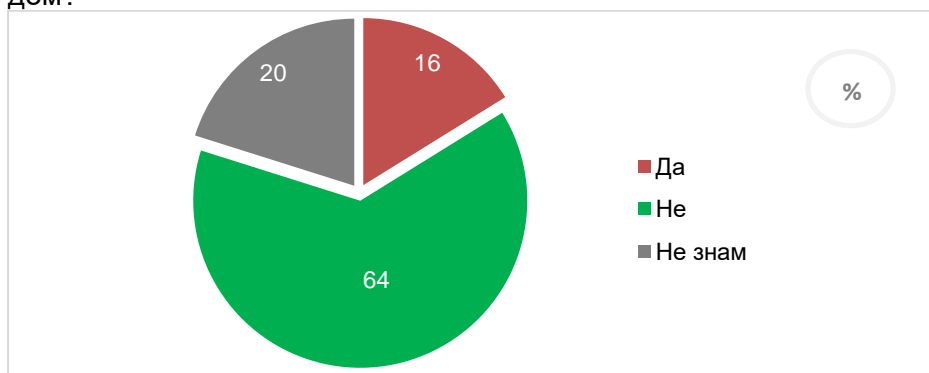
Единствено 16% од интервјуираните жители на Струга истакнале дека сакаат да го променат моменталниот начин на загревање на нивниот дом.

Речиси две третини (64%) интервјуирани граѓани на Струга истакнале дека не се заинтересирани да го сменат актуелниот начин на загревање на нивниот дом, додека 20% не знаеле како да се изјаснат во однос на ова прашање.

Мажите во поголема мера (19%) од жените (13%) од Струга би сакале да го сменат начинот на загревање на нивниот дом. Овој одговор е во согласност со мислењето на испитаниците дека нивниот начин на загревање на домот придонесува за загадувањето

на воздухот (Q14), па оттаму тие имаат поголема желба да го сменат моменталниот начин на загревање на домот.

График 16: Q16. Дали сакате да го смените моменталниот начин на загревање на вашиот дом?

Централното греење (18%), Топлинската пумпа (12%) и Инвертер климите (12%) би биле најчестиот избор на загревање за граѓаните на Струга, доколку би можеле да изберат, без оглед на цената на инсталацијата на опремата и месечниот трошок. Сепак, речиси 4 од 10 испитаници се изјасниле негативно во однос на ова прашање, односно изјавиле дека не би го менувале постојниот начин на загревање во нивниот дом дури и кога би можеле да изберат без оглед на цената на инсталацијата на опремата и месечниот трошок.

График 17: Q17. Кога би можеле да изберете, без оглед од цената на инсталацијата на опремата и месечниот трошок, кој начин на греење би го одбрале за вашиот дом?

Доколку би можеле да направат 3 инвестиции во домот за да заштедат повеќе енергија, интервјуираните жители на Струга изјавуваат дека би избрале: инсталација на соларни системи (18%), изолација на сидови-внатрешна изолација (14%) и фасада – надворешна изолација (13%).

Вкупно 17% од испитаниците изјавиле дека не би направиле никаква инвестиција во своите домови во функција на заштеда на енергија.

Во поглед на ова прашање не постојат родови разлики за видот на инвестициите во домот за заштеда на енергија. И мажите и жените од Струга во најголема мера преферираат инсталација на соларни системи.

График 18: Q18-20. Доколку би можеле да направите три инвестиции во вашиот дом за да заштедите повеќе енергија, кои би биле тие три инвестиции според вас?

Доколку би можеле да направите три инвестиции во вашиот дом за да заштедите повеќе енергија, кои би биле тие три инвестиции според вас?	*прашање со можност за повеќе одговори, Процентот надминува 100%	Маж	Жена
	Инсталација на соларни системи		37%
Промена на грејно тело		22%	24%
Изолација на ѕидови(внатрешна изолација)		28%	27%
Изолација на кров		25%	14%
Замена на прозорци		24%	18%
Фасада – надворешна изолација		25%	23%
Нови радијатори/Поставување радијатори		11%	6%
Не би направил/а никаква инвестиција		29%	38%

Повеќе од половина од интервјуираните граѓани (58%, агрегирани одговори „неверојатно“ и „многу неверојатно“) изјавиле дека нема веројатност да се одлучат за инвестиција во следните 12 месеци.

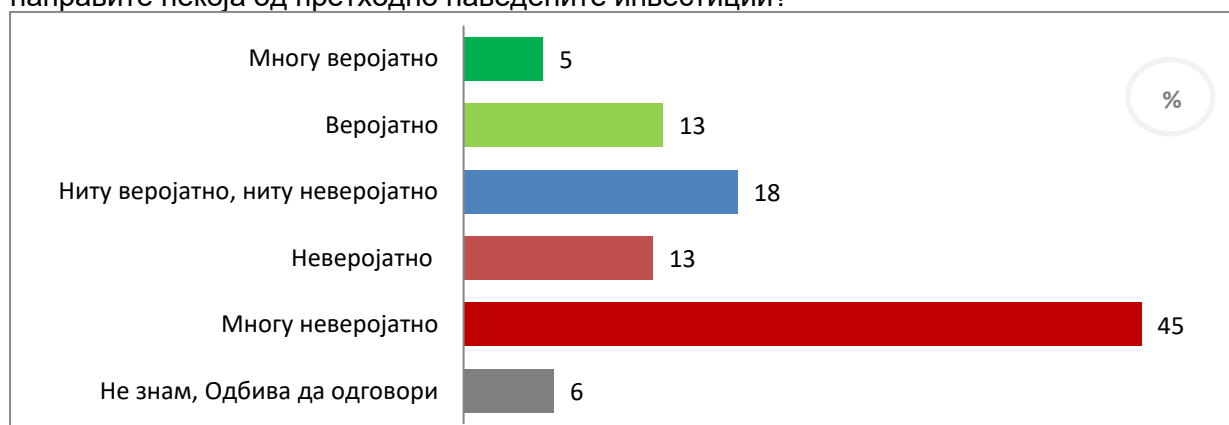
Вкупно 18% (агрегирани одговори „многу веројатно“ и „веројатно“) изјавиле дека постои веројатност да направат некоја од претходно наведените инвестиции со цел заштеда на

енергија во домаќинството, додека 18% не се сосема сигурни дали би се одлучиле за ваков вид на инвестиција во својот дом.

Начинот на одговарање на ова прашања е интересен од родов аспект затоа што, како што ќе се забележи подолу, а и во согласност на патријархалните вредности, одлуките во домот претежно ги носат возрасните мажи или главата на куќата. Тоа значи дека мажите и жените поинаку одговараат на ова прашање. Едните даваат одговор како лицето кое претежно ја носи таа одлука во домот, а жените одговараат претежно како лицето кое што претпоставува каква одлука ќе биде донесена од страна на тој што би ја донел одуката во нивното домаќинство. Податоците покажуваат дека постојат мали разлики во одговорите.

Според возраста на испитаниците се забележуваат извесни разлики во одговорите. Имено, највозрасните испитаници во најголем обем истакнуваат дека нема веројатност да се одлучат за инвестиција во следните 12 месеци.

График 19: Q21. Колку е веројатно дека во наредните 12 месеци, Вие ќе се одлучите да направите некоја од претходно наведените инвестиции?

		Возрасни групи		
		18-34	35-54	55+
Колку е веројатно дека во наредните 12 месеци, Вие ќе се одлучите да направите некоја од претходно наведените инвестиции??	Многу веројатно	9%	6%	2%
	Веројатно	15%	16%	9%
	Ниту веројатно, ниту неверојатно	21%	19%	15%
	Неверојатно	13%	11%	14%
	Многу неверојатно	33%	43%	55%
	Не знам			1%
	Одбива да одговори	8%	5%	4%
Total		100%	100%	100%

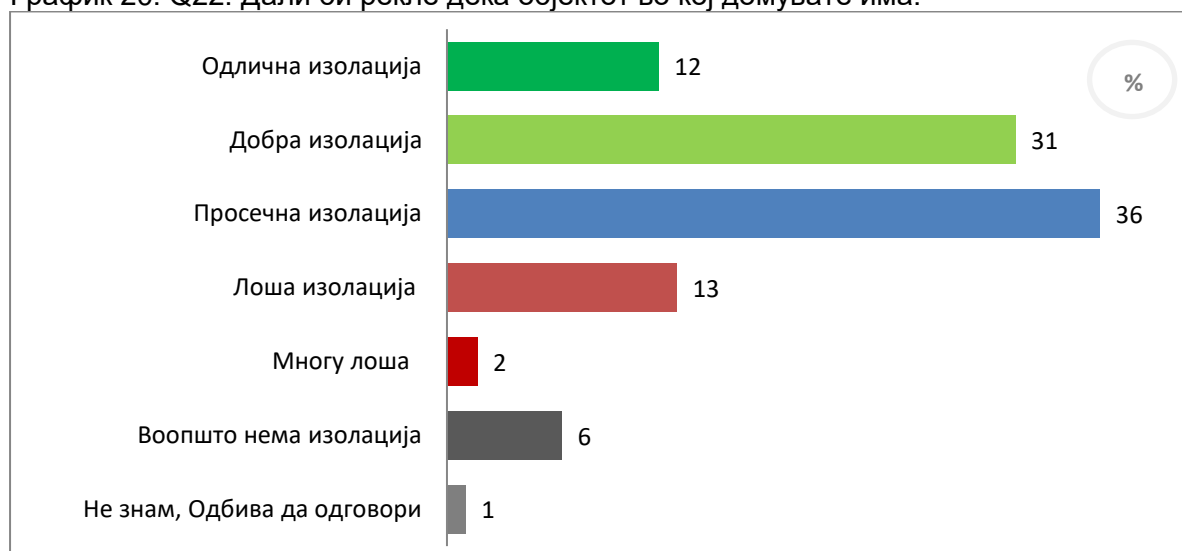
Вкупно 4 од 10 од интервјуираните жители на Струга (агрегирани одговори „одлична“ и „добра изолација“) истакнуваат дека објектот во кој живеат има добра изолација. Повеќе

од третина (36%) изолацијата ја проценуваат како просечна, додека 15% (агрегирани одговори „лоша“ и многу „лоша изолација“) сметаат дека нивниот дом има лоша изолација.

Вкупно 6% навеле дека објектот во кој домуваат воопшто нема изолација.

Постои незначителна разлика во перцепцијата на мажите и жените во поглед на квалитетот на изолацијата во домот. Мажите (44%), повеќе од жените (42%), се задоволни од квалитетот на изолацијата на домот.

График 20: Q22. Дали би рекле дека објектот во кој домувате има:

		Пол	
		Маж	Жена
Дали би рекле дека објектот во кој домувате има:	Одлична изолација	12%	11%
	Добра изолација	31%	31%
	Просечна изолација	35%	36%
	Лоша изолација	9%	16%
	Многу лоша	3%	
	Воопшто нема изолација	7%	5%
	Одбива да одговори	1%	
	Не знам	1%	1%
Вкупно		100%	100%

Најголем процент од интервјуираните жители на Струга (44%) во однос на видот на изолација на ѕидовите во домот го навеле стиропорот, додека 12% изјавиле дека имаат комбинирана изолација на ѕидовите. Единствено 5% ја навеле минералната волна.

Речиси третина од интервјуираните жители (31%), истакнале дека немаат никаква изолација на ѕидовите во нивниот дом.

Се забележува дека жените во поголем процент (12%) од мажите (6%) не знаат каква изолација на ѕидовите имаат во домот.

График 21: Q23. Каков вид на изолација на ѕидовите имате во домот

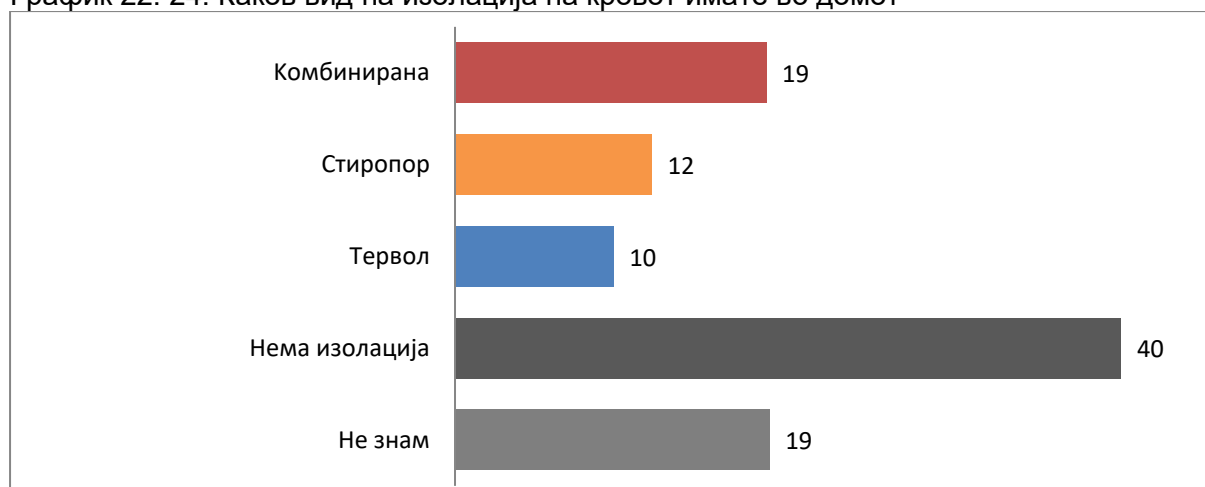

Во однос на видот на изолација на кровот во домот, 19% од граѓаните на Струга изјавиле дека имаат комбинирана изолација на кровот, 12% го навеле стиропорот, додека 10% минералната волна.

Вкупно 4 од 10 граѓаните на Струга, истакнале дека немаат никаква изолација на кровот во нивниот дом.

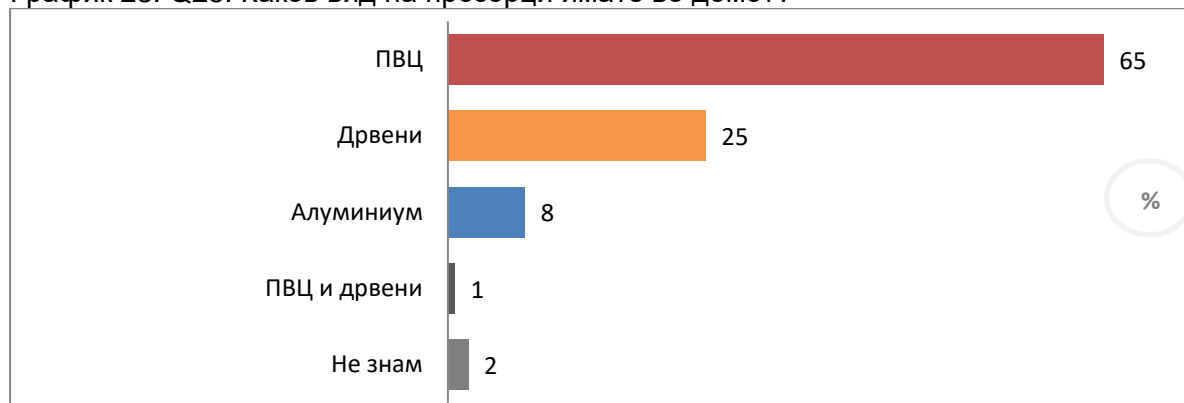
А во поглед на родовите разлики, исто како и на претходното прашање, постои значајна разлика кај одговорот „не знам“ што укажува дека жените во помала мера (22% одговори „не знам“) од мажите (16% одговори „не знам“) се запознаени со видот на изолација на кровот во нивниот дом.

График 22: 24. Каков вид на изолација на кровот имате во домот

Речиси две третини од интервјуираните жители на Струга (65%) изјавиле дека во домот имаат ПВЦ прозорци, четвртина од испитаниците (25%) пријавиле дека имаат дрвени прозорци, додека единствено 8% истакнале дека во домот имаат алуминиумски прозорци.

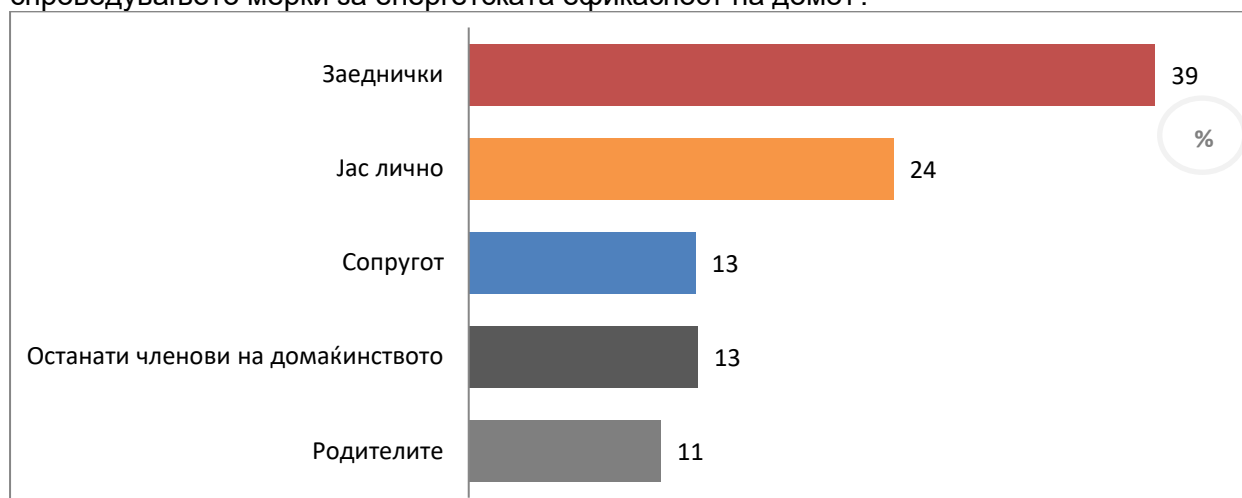
График 23: Q25. Каков вид на прозорци имате во домот?

Анализата на добиените одговори покажува дека кај повеќе од третина од испитаниците (39%) одлуките поврзани со спроведувањето мерки за енергетската ефикасност на домот се носат заеднички, додека во 24% од случаите одлуките ги носи испитаникот лично.

Големи се разликите во корист на мажите кои се јавуваат како доминантни во поглед на носењето на одлуки поврзани со енергетската ефикасност во домот кај стружани. Имено, разликата во одговорот „јас лично“ е 21% во полза на мажите. Сопругот, како лице кое ја носи оваа одлука, се јавува со 25%, додека сопругата во 1% од случаите. Оваа слика оди во полза на постоењето на одредена родова нееднаквост, при што мажот е позициониран како глава на семејството, односно оној кој ги носи одлуките, поврзани со оваа тема.

График 24: Q26. Кој во Вашето домаќинство ги носи одлуките поврзани со спроведувањето мерки за енергетската ефикасност на домот?

ИНСПЕКЦИСКИ СЛУЖБИ И ПОЛИТИКИ

Анализата на добиените одговори покажува дека речиси половина (48%) од интервјуираните граѓани на Струга изразуваат незадоволство од работата на инспекциската служба во рамки на општината во однос на справувањето со корупција, издвојувајќи ги најниските оценки за истата.

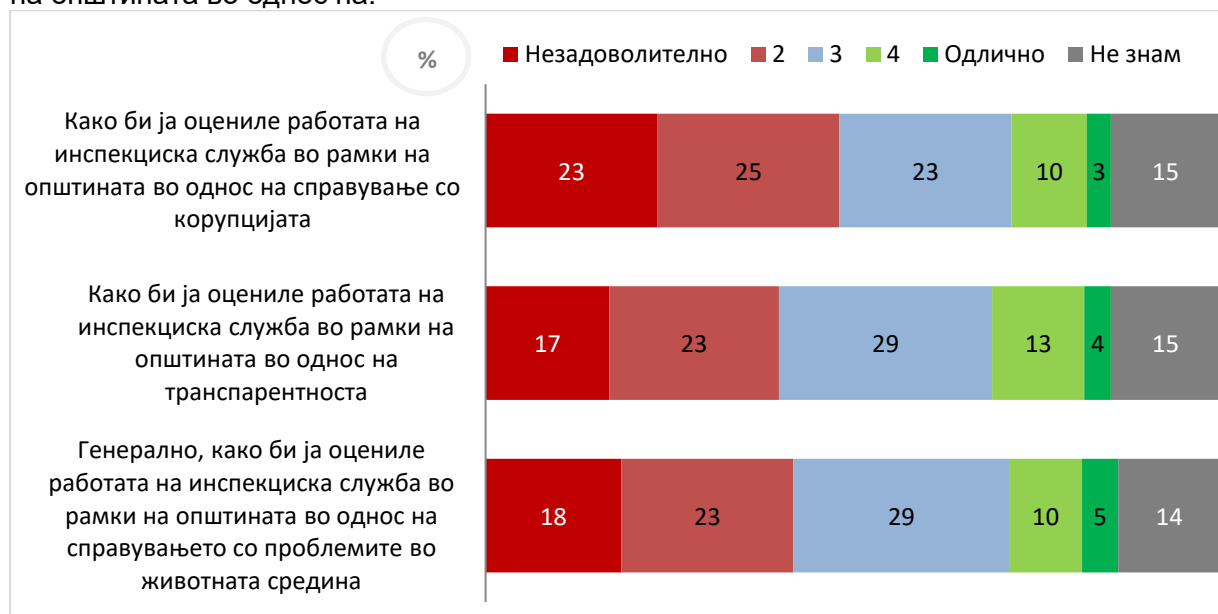
Во врска со транспарентноста на инспекциската служба и справувањето со проблемите со животната средина, по 4 од 10 испитаници ги издвоиле најниските оценки за нивната работа (агрегирани најниските оценки на скала од 1 до 5, каде 1 е незадоволително).

Иако и мажите и жените во поголема мера не се задоволни од работата на инспекциската служба во рамки на општината за справување со проблемите во животната средина, во поглед на ова прашање постојат одредени разлики во поглед на степенот на незадоволство. Имено, мажите покажуваат поголемо незадоволство од работата на инспекциската служба во рамки на општината (49%), од жените (35%).

Мажите во поголем процент од жените, работата на инспекциската служба во рамки на општината во однос на транспарентноста би ја оцениле со 1, односно со 2.

Испитаниците повторно покажуваат малку поголем степен на незадоволство (26%) од испитаничките (21%) во поглед на работата на инспекциската служба во рамки на општината во однос на справување со корупцијата.

График 25. Q27. Генерално, како би ја оцениле работата на инспекциска служба во рамки на општината во однос на:

Анализата на добиените одговори покажува дека високи 87% од граѓаните на Струга досега не пријавиле проблем поврзан со загадувањето на животната средина, додека

74% од истите изјавиле дека никогаш претходно не посакале да пријават ваков вид на проблем. Во насока на овие резултати, речиси половина од интервјуираните жители на Струга (49%) изјавиле дека не знаат каде да пријават одреден проблем поврзан со загадувањето на животната средина.

Каде да пријават конкретен проблем од ваков карактер изјавиле дека знаат 4 од 10 од интервјуираните жителите на Струга.

Кога станува збор за тоа дали знаат каде да пријават проблем поврзан со загадувањето на животната средина во нивната општина, постојат значителни разлики во одговорите кај мажите и жените. Мажите, очекувано, како активни агенти во јавниот и општествен живот, во значително поголем процент (50%) знаат каде да пријават таков проблем, за разлика од жените кај кои позитивен одговор се забележува само кај 38%.

Во поглед на тоа дали имаат пријавено проблем поврзан со загадување на животната средина, се забележува мала разлика во одговорите кај испитаниците и испитаничките, при што мажите почесто се јавуваат како „активен агент“ кој пријавува ваков проблем.

График 26: Q28 Дали знаете каде да пријавите одреден проблем поврзан со загадување на животната средина во Вашата општина

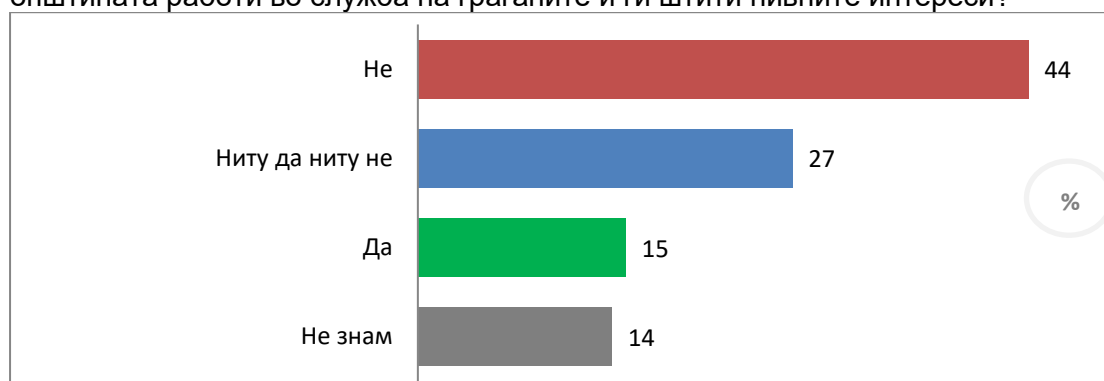
Фреквенцијата на добиените одговори покажува дека 4 од 10 граѓани се изјасниле негативно и сметаат дека инспекциската служба во рамки на општината не работи во служба на граѓаните и не ги штити нивните интереси, додека повеќе од четвртина од испитаниците (27%) не се сигурни дали инспекциската служба на општината работи во служба на граѓаните.

Единствено 15% од интервјуираните жители на Струга сметаат дека инспекциската служба во рамки на општината работи во служба на граѓаните и ги штити нивните интереси.

Останатите 14% немаат доволна информираност во однос на ова прашање.

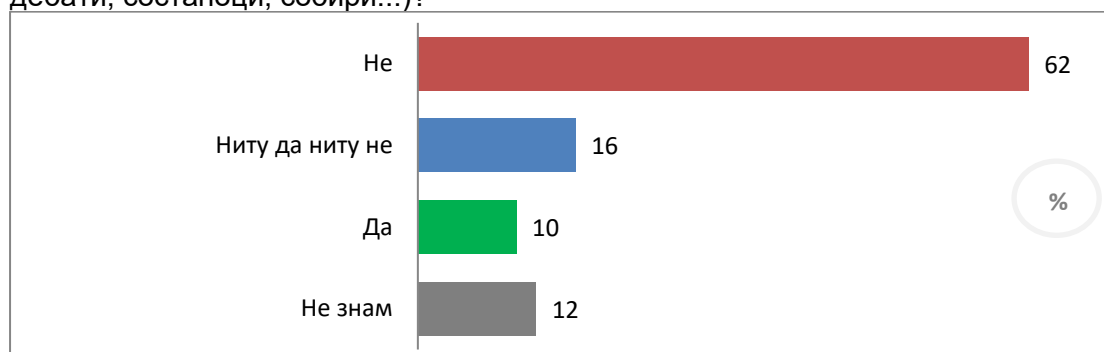
Во поглед на ова прашање, жените во помал процент (12%) од мажите (17%) сметаат дека инспекциската служба во рамки на општината работи во служба на граѓаните и ги штити нивните интереси.

График 27: Q30. Генерално, дали сметате дека инспекциската служба во рамки на општината работи во служба на граѓаните и ги штити нивните интереси?

Анализата на добиените одговори покажува на постоење незадоволство кај жителите на Струга од степенот на нивната вклученост во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето од страна на општината. Имено, речиси две третини од жителите на Струга (62%) сметаат дека не се доволно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животната средина и здравјето. Вкупно 16% од жителите сметаат дека ниту се, ниту не се доволно консултирани, додека единствено 10% од интервјуираните жители на Струга одговориле позитивно на ова прашање т.е. се чувствуваат доволно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со овие прашања.

График 28: Q31. Дали сметате дека сте доволно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето (преку различни форуми, дебати, состаноци, собира...)?

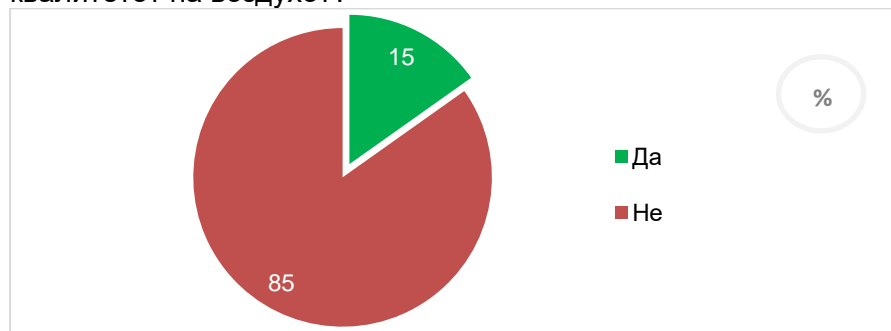

Фреквенцијата на добиените одговори укажува на ниска запознаеност на жителите на Струга со мерките за подобрување на квалитетот на воздухот кои ги спроведува општината. Имено, 8 од 10 испитаници изјавиле дека не се запознаени со ваков вид на мерки спроведени од страна на општината.

Единствено 15% од интервјуираните жители на Струга истакнале дека се запознаени со мерките кои општината ги спроведува за подобрување на квалитетот на воздухот.

Постојат одредени родови разлики во поглед на одговорите на ова прашање. Жените во значително поголем процент (90%) од мажите (79%) изјавиле дека не знаат какви мерки спроведува општината за подобрување на квалитетот на воздухот.

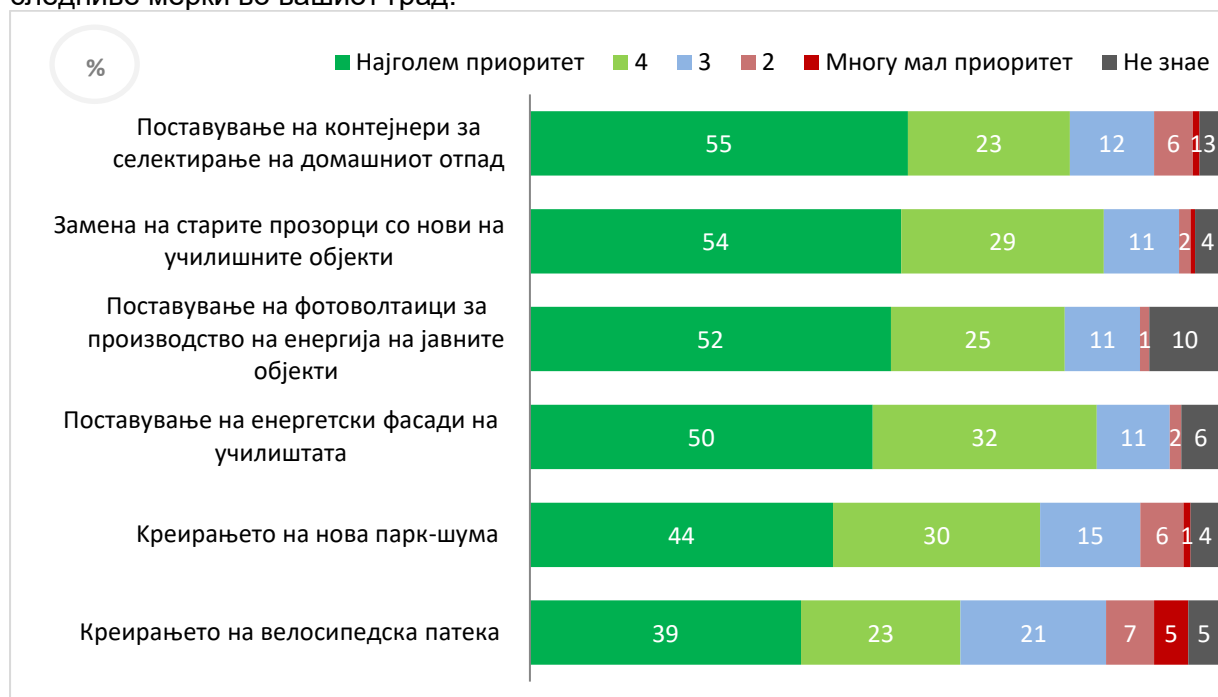
График 29: Q32. Дали знаете какви мерки спроведува општината за подобрување на квалитетот на воздухот?

Фреквенцијата на добиените одговори покажува дека речиси сите понудени мерки граѓаните на Струга ги перципираат како важни и ги оценуваат со високи оценки на скала од 1 до 5 (каде 5 означува најголем приоритет). Сепак, како мерки кои треба да бидат спроведени со поголем приоритет тие ги издвојуваат: поставувањето на контејнери за селектирање на домашниот отпад (55%), замена на старите прозорци со нови на училишните објекти (54%), поставување на фотоволтаици за производство на електрична енергија на јавните објекти (52%) и поставување на енергетски ефикасни фасади на училиштата (50%).

Се забележува дека за жените креирање на велосипедска патека е со поголем приоритет (65%) од мажите (59%).

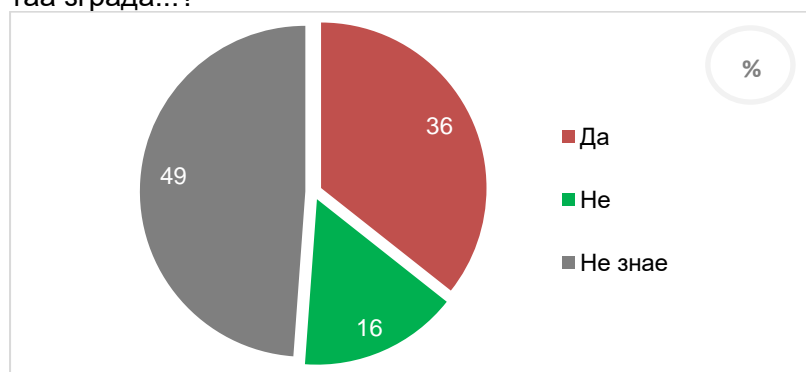
График 30: (Q33) Колкав приоритет сметате дека треба да биде спроведувањето на следниве мерки во вашиот град:

Анализата на добиените одговори покажува дека повеќе од една третина (36%) од интервјуираните граѓани на Струга сметаат дека во градот има некој јавен објект на кој би требало итно да се направи интервенција за поголема енергетска ефикасност.

Од друга страна пак, 16% од граѓаните сметаат дека ваков објект нема во градот, додека речиси половина (49%) не се информирани за постоењето на ваков објект во нивниот град.

График 31: (Q34) Според Вас, дали во градот има некој јавен објект (болница, училиште, градинка, општинска зграда) на која би требало под итно да се стави нова енергетско-ефикасна фасада или да се сменат прозорците или да се смени начинот на кој се загрева таа зграда...?

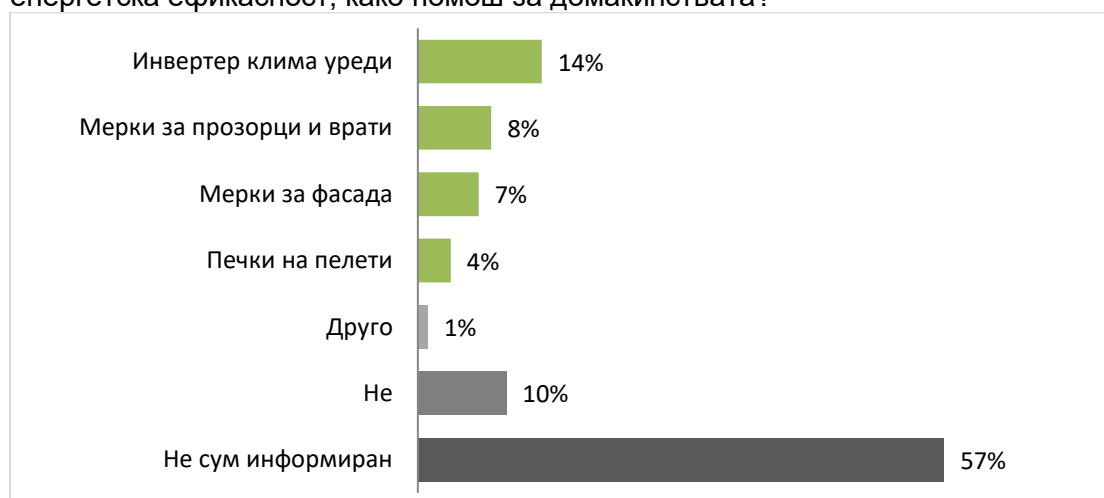

СУБВЕНЦИИ

Фреквенцијата на добиените одговори укажува дека речиси 6 од 10 граѓани на Струга не се информирани за постоењето на субвенционирана програма за енергетска ефикасност како помош за домаќинствата од страна на општината.

Вкупно 14% од граѓаните слушнале дека до сега имало субвенции за инвертер клима уреди, 8% слушнале за субвенции за замена на прозорци и врати, додека 7% споменале мерки за фасада.

График 32: (Q35). Дали во Вашата општина постои субвенционирана програма за енергетска ефикасност, како помош за домаќинствата?

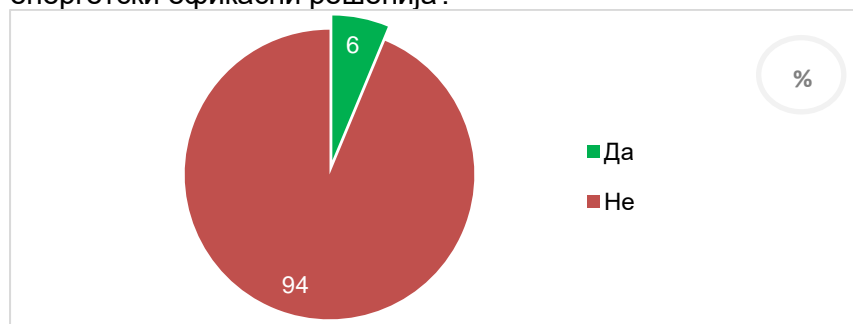

Високи 94% од интервјуираните жители на Струга изјавиле дека до сега никогаш не аплицирале на повик во кој се доделуваат субвенции за енергетски ефикасни решенија.

Дека аплицирале на ваков повик, позитивно се изјасниле единствено 6% од испитаниците.

Во поглед на тоа дали имаат аплицирано на повик во кој се доделуваат субвенции за енергетско ефикасни решенија, мажите малку почесто (8%) од жените (4%) имаат аплицирано за ваква мерка.

График 33: Q36. Дали имате аплицирано на повик во кој се доделуваат субвенции за енергетски ефикасни решенија?

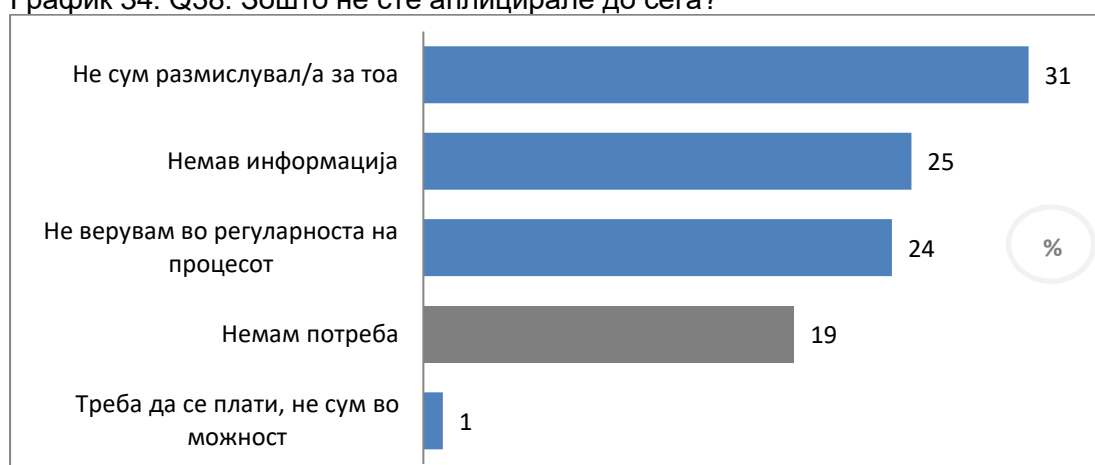

Речиси третина (31%) од граѓаните на Струга изјавиле дека воопшто не размислувале на оваа тема, додека четвртина (25%) изјавиле дека до сега не аплицирале затоа што немале информација дека се доделуваат субвенции за енергетски ефикасни решенија.

За речиси четвртина од испитаниците (24%) недовербата во регуларноста на процесот е причина заради која не аплицирале на ваков повик, додека 19% изјавиле дека немаат потреба од ваков вид субвенции.

Во поглед на ова прашање не постои значајна родова разлика во одговорите. Единствено што жените во поголем процент (34%) од мажите (28%) не размислувале за тоа зошто не аплицирале на повик за доделување субвенции за енергетско ефикасни решенија.

График 34: Q38. Зошто не сте аплицирале до сега?

ИЗВЕШТАЈ ОД МИСЛЕЊЕТО НА ПРЕТСТАВНИЦИТЕ ОД ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА И ЈАВНИТЕ ИНСТИТУЦИИ И УСТАНОВИ ОД СТРУГА

Спроведеното истражување имаше за цел да ја процени свесноста за проблемите со загадувањето на воздухот на локалните носители на одлуки (претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи) и нивната подготвеност и посветеност за спроведување конкретни мерки за подобрување на квалитет на воздухот во градот.

Анкетата беше спроведена преку методата интервју лице в лице, со вкупно 30 претставници од локалната самоуправа и јавните институции и установи од Струга.

Анкетирани беа испитаници носители на одлуки/ менаџмент/ претставници на институциите во основни и средни училишта, детска градинка, здравствен дом и болница, комунално претпријатие, водовод, станица за противпожарна заштита и претставници на неколку сектори во рамките на општината: за комунални работи, градежништво, заштита на животна средина, туризам, финансии, локален економски развој и инспекциски надзор.

Во понатамошниот дел од анализата, бројките ќе се однесуваат на број на испитаници (број на случаи) а не во проценти.

Првиот дел од прашањата за претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи се однесуваше на обемот на загаденост и изворите на загадување на воздухот во градот.

Дека загадувањето на воздухот во градот е голем проблем, согласни се половина од испитаниците, додека останатите истакнаа дека загадувањето на воздухот во Струга не преставува проблем.

Разгледувајќи ги одговорите на претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи, поврзани со изворот кој најмногу придонесува во градот за загадување на воздухот, се забележуваат поделени мислења. Имено, најголемиот дел од испитаниците сметаат дека горење на отпадот на дивите депонии е најголем извор на загадување на воздухот во Струга (17). Вториот најголем извор сметаат дека е загревањето на домаќинствата (5), а третоспоменат е транспортот како извор на загадување на воздухот споменат од 3 претставници.

Во табелата подолу се прикажани одговорите на испитаниците за обемот со кој придонесуваат кон загадување на воздухот во градот сите седум наведени извори.

Испитаниците од Струга во најголем обем истакнуваат дека изворот на загадување на градот е отпадот односно горење на отпадот на диви депонии. На второ место како извор кој има придонес во загадувањето на воздухот во градот е начинот на загревање на домаќинствата. Индустијата и потпалувањето на стрништа и земјоделски посеви речиси немаат удел во загадување на воздухот во градот.

	Индустијата	Транспорт	Градежништво	Загревање на домаќинства	Загревање на јавните установи	Отпад, (горење на отпад на диви депонии)	Земјоделе, (потпалување на стрништа и земјоделски посеви)
Воопшто	12	3	1	1	1		20
2	10	14	7	6	10		3
3	2	8	11	2	8	3	4
4	3	2	5	12	4	3	2
Многу	3	3	6	9	7	24	1

Поставеноста на фотоволтаици за производство на електрична енергија меѓу анкетираниите од институциите на локална самоуправа, односно јавните установи и институции воопшто не е пракса, освен во едно средно училиште.

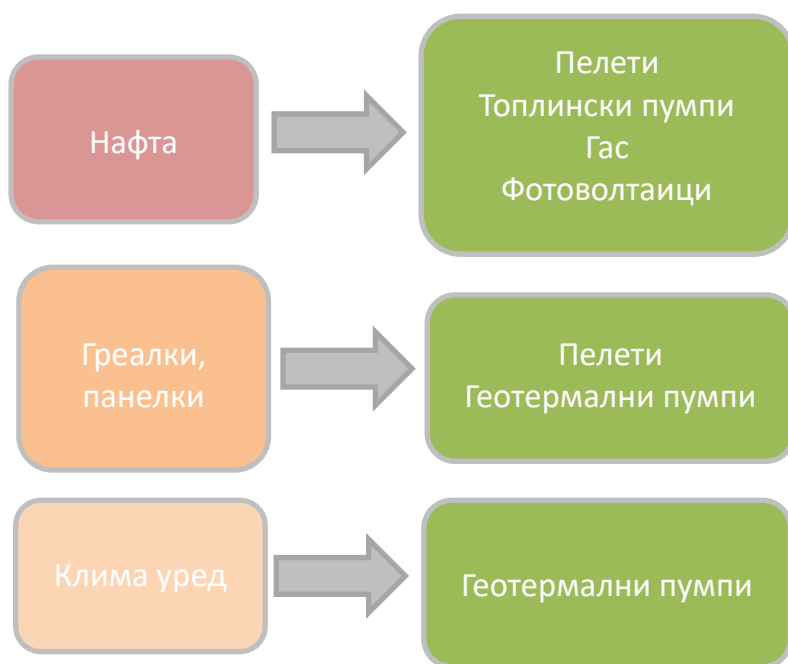
Во однос на енергенсите што се користат за загревање на општинските згради, зградите на јавните институции и установи, половината од нив се греат на екстра лесно (нафта) додека останатите со употреба на електрична енергија.

	Број на случаи
Екстра лесно (нафта)	13
Електрична енергија – топлински пумпи	8
Електрична енергија - клима уреди	6
Електрична енергија –калорифери, греалки, панелки	3

Размислувањата за промена на моменталниот начин на загревање на институцијата се забележани низ одговорите на 9 претставници од Струга. Единствено претставниците на институциите каде моменталниот начин на загревање е електрична енергија – топлински пумпи, категорично не би го менувале. Останатите 21 претставници на институции изјавиле дека не би го менувале начинот на загревање, затоа што се задоволни од моменталниот или поради недостаток на финансиски средства.

		Q6. Дали сте размислувале да го промените моменталниот начин на загревање на вашата институција?		Вкупно
		Да	Не	
Q5. Што користите за загревање во институцијата во која работите?	Екстра лесно (нафта)	5	8	13
	Електрична енергија - клима уреди	1	5	6
	Електрична енергија – топлински пумпи		8	8
	Електрична енергија –калорифери, греалки, панелки	3		3
	ВКУПНО	9	21	30

Доколку сепак хипотетички бидат во можност за изберат начин на греење на институцијата без оглед на цената на инсталацијата на опремата и месечниот трошок, повеќето испитаници од институциите што се загреваат на нафта, споменале неколку различни енергенси за промена.

Доколку утре би направиле инвестиција за енергетски-ефикасно греење во институцијата, претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи, како основен критериум според кој би го направиле изборот го наведуваат трошокот за одржување на уредот додека на второ место е цената на инвестицијата. На трето место е издвоен износот а месечна потрошувачка.

Што се однесува до можноста да направат инвестиции во институција за да се заштеди енергија, на прво место е рангирана инсталацијата на соларни системи, по неа изолацијата на кров и на трето место изолацијата на ѕидови.

Веројатноста дека во наредните 12 месеци, ќе биде направена некоја од претходно наведените инвестиции, одговорите се разликуваат. Имено, претставниците од Струга во поголем обем забележуваат дека инвестициите сепак не е веројатно дека ќе се случат во текот наредната година. Само двајца претставници одговориле дека е веројатна инвестиција во наредните 12 месеци.

		Број на случаи
Колку е веројатно дека во наредните 12 месеци, ќе направите некоја од претходно наведените инвестиции?	Веројатно	2
	Ниту веројатно, ниту неверојатно	10
	Неверојатно	13
	Многу неверојатно	5
	Вкупно	30

Во најголем обем објектите во кои работат претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи имаат добра изолација.

	Број на случаи
Одлична изолација	7
Добра изолација	10
Просечна изолација	8
Лоша изолација	1
Многу лоша или воопшто нема изолација	4

Ѕидовите и крововите на објектите во кои работат претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи почесто немаат изолација, освен осум институции каде ѕидовите се изолирани комбинирани со стиропор и минерална волна додека во пет институции се изолирани со стиропор.

Во однос на прозорците на објектите, преовладуваат ПВЦ (20), дрвени (осум) и комбинирани прозорци има во 2 јавни институции и установи.

ѕидови	Нема изолација	15
	Стиропор	5
	Комбинирана	8
	Не знам	1
	друго	1

кровови	Комбинирана	3
	Друго	2
	Нема изолација	21
	Не знам	4
прозорци	Дрвени	8
	ПВЦ	20
	Комбинација	2

Следниот сет на прашања се однесува на посветеноста на општината за спроведување конкретни мерки за подобрување на квалитетот на воздухот. Најголем број анкетирани претставници на локалната самоуправа и јавните институции и установи во Струга одговорија потврдно дека институцијата чии претставници се, е посветена на спроведување конкретни мерки за подобрување на квалитетот на воздухот во градот, единствено двајца испитаници не се согласуваат со оваа изјава.

		Број на случаи
Дали Вашата институција сметате дека е посветена на спроведување конкретни мерки за подобрување на квалитетот на воздухот во Вашиот град	Да, целосно	22
	Донекаде Да	6
	Донекаде Не	1
	Не воопшто	1
	Вкупно	30

Секако во иста насока се и одговорите на испитаниците кои веруваат дека општината има план за унапредување на квалитетот на воздухот. Дека општината е инволвирана во спроведувањето на мерките предложени во планот за унапредување на квалитетот на воздух, не се согласуваат петмина испитаници додека сите останати (25) изразиле согласност.

Интерсекторска или интеринституционална координација и комуникација, при што од различни аспекти се разгледуваат предлог мерки за заштита на квалитетот на воздухот пред истите да се имплементираат, се пракса во општината и поголемиот дел од јавните институции и установи во Струга, согласно одговорите на нивните претставници.

		Број на случаи
Дали сметате дека Вашата општина практикува интерсекторска или интеринституционална координација и комуникација, при што од различни аспекти се разгледуваат предлог мерки за заштита на квалитетот на воздухот пред истите да се имплементираат?	Да, целосно	13
	Донекаде Да	14
	Донекаде Не	1
	Не воопшто	2
	Вкупно	30

Следниот сет на прашања се однесува на мислењето на претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи за приоритетите во спроведувањето на предложени шест мерки:

- креирање на нова парк-шума
- креирање на велосипедска патека
- поставување на контејнери за селектирање на домашниот отпад
- поставување на енергетски ефикасни фасади на училиштата и другите општински објекти
- замена на старите прозорци со нови на училишните и другите општински објекти
- поставување на кровна изолација на училиштата и другите општински објекти
- поставување на фотоволтаици за производство на електрична енергија на јавните објекти

Претставниците на Струга, речиси за сите 7 предлог мерки издвоиле високи оценки но сепак поставувањето на фотоволтаиците е оценето како најголем приоритет додека креирањето на велосипедска патека како најмал.

Дополнително запрашани, што сметаат дека треба да се преземе за да се заштити квалитетот на воздухот во градот и општината генерално, испитаниците предложија неколку различни идеи. Најчесто одговорите се однесуваат на решавањето на проблемот со депонијата. Во прилог нивните изворни одговори:

- да се изградат паркови, зеленила, да се забрани палење на трска
- да има паркинзи
- да нема палење на депонијата
- да се намалат градежните активности
- да се направи посебна станица за исфрлање на целокупниот отпад
- да се постават панели за соларна енергија и да се реши проблемот со губриштето
- да се постават повеќе контејнери за селекција на отпад
- да се забрани самоволно палење на стрништа
- да се казни палење отпад
- канализацијата да се среди
- катни гаражи, велосипедски патеки
- субвенции за електрични возила
- отстранување на депонијата во Струшко поле
- поставување фотоволтаици
- свесноста на граѓаните да биде на повисоко ниво

Дополнително запрашани, дали во градот има некој јавен објект (болница, училиште, градинка, општинска зграда итн.) на кој би требало под итно да се смени начинот на кој се загрева, испитаниците ги дадоа следните предлози:

- Болницата
- Градинката
- Поранешната општинската зграда, УЈП
- Инспекторат за образование

Истото прашање за итна промена, но овој пат за некој јавен објект (болница, училиште, градинка, општинска зграда итн.) на кој би требало под итно да се постави нова фасада или да се заменат старите прозорци, испитаниците ги издвоија:

- Болницата
- Здравствен дом
- Бараки од министерство за одбрана
- Бараки од министерство за образование
- Старата општинска зграда, УЈП
- Инспекторат за безбедност и здравје

Во однос на постоењето на субвенционирана програма за енергетска ефикасност, како помош за домаќинствата, поголемиот дел од претставниците на локалната самоуправа, јавните установи и јавните претпријатија се неинформирани за субвенционирана програма за енергетска ефикасност од страна на општината, додека само петмина испитаници, ги идентификуваа мерките за прозорци, врати и инвертер клима уреди како дел од субвенционирана програма за енергетска ефикасност од општината.

Довербата на испитаниците дека општината има капацитет да ги решава проблемите поврзани со унапредување на квалитетот на воздухот се забележува од нивните одговори во прилог. Имено, половина или 16 испитаници од Струга, категорично тврдат дека општината има капацитет да ги решава проблемите поврзани со унапредување на квалитетот на воздухот додека 14-мина не го делат ова мислење.

Следниот сет на прашања се однесуваше само на вработените во општината. Имајќи предвид, дека истите се однесуваа на информираноста, мерките, носењето на одлуки, комуникацијата со граѓани и субвенции, претставниците на општината се најсоодветни испитаници.

10 од 11 испитаници претставници од локалната самоуправа на Струга, се согласни дека граѓаните се соодветно информирани од страна на Општината за изворите на

загадување на воздухот и последиците од загадувањето врз здравјето на граѓаните. Само еден испитаник не се согласува со ставот дека граѓаните се соодветно информирани од страна на општината за изворите на загадување на воздухот.

Поврзано со тоа дали граѓаните се соодветно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето (преку различни форуми, дебати, состаноци, собири..), исто така 10 испитаници кои се вработени во локалната самоуправа, сметаат дека граѓаните се соодветно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето додека само 1 не се согласува со оваа изјава.

Сите 11 испитаници (вработени во локалната самоуправа) сметаат дека социо-економски ранливите граѓани (еднородителски семејства, многудетни семејства, лица со моторна или сензорна попреченост, лица кои живеат во социјален ризик итн.) се соодветно консултирани од страна на општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето (преку различни форуми, дебати, состаноци, собири..).

Подеднаква е и поделеноста на одговорите кои се однесуваат на родовата сензитивност каде жените се соодветно консултирани од страна на општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето. 10 од испитаниците истакнуваат согласност со оваа изјава и само еден не се согласува.

Прашани за нивото на интерес кај граѓаните за нивна вклученост во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето, околу половина (6) од испитаниците одговараат дека тоа е на средно ниво, 4 сметаат дека е на високо ниво и само 1 смета дека тоа е на ниско ниво.

Во однос на квалитетот на информациите кои општината ги комуницира со граѓаните а кои се однесуваат на:

- Мерки за заштита на животната средина
- Состојбите со загадувањето на воздухот
- Мерките за заштита на здравјето на граѓаните
- Активности кои ги спроведува општината за заштита на животната средина
- Каде да се пријави одреден еколошки проблем

испитаниците имаат можност на скала од 1 до 5, каде 5 е одлично, да оценат на кое ниво е секоја мерка посебно.

Се забележува различна дистрибуција на оценки и тоа за сите наведени мерки. Со просечната средна оценка 3 се вреднуваат сите мерки, единствено квалитетот на

информациите за мерките за заштита на здравјето на граѓаните се оценети со просечна средна вредност 2,6 додека над просекот со средна вредност 3,3 е оценет квалитетот на информациите за мерките каде да се пријави одреден еколошки проблем.

Отсуство на активни субвенции за имплементација на мерки за енергетска ефикасност во моментот преку општината пријавиле сите испитаници вработени во општината.

Сите испитаници се согласни дека мерките за субвенции се креирани за да ги рефлектираат потребите на социо-економските ранливи категории на граѓани (еднородителски семејства, многудетни семејства, лица со моторна или сензорна попреченост, лица кои живеат во социјален ризик итн.)

Исто така испитаниците, претставници на општините се сложни дека при доделување на субвенциите треба да се даде приоритет на сите наведени категории граѓани:

- Лицата со моторна или сензорна попреченост
- Бремени жени или семејства со мали деца
- Еднородителски семејства
- Многудетни семејства
- Лица со ниски месечни примања
- Пензионери
- Лица кои живеат во социјален ризик

Овој податок се коси со податокот од анкетата со граѓаните, каде најголемиот процент на оние кои немале информација за субвенциите се сиромашните лица, односно оние со просечни семејни месечни примања до 11000 денари. Ова укажува на потребата за специфично таргетирање и пристап до оваа ранлива категорија, кога станува збор за информирање на населението за субвенциите што ги доделува општината.

Најчести три предлог мерки кои би ги зајакнале капацитетите на општината за справување со загадувањето на воздухот, од страна на испитаниците претставници на општина Струга се: зголемување на интерсекторската соработка, поголеми законски овластувања на општинско ниво за справување со проблемите во животната средина и поголеми финансиски средства.

И последните одговори на прашања кои се однесуваат на информациите дали општината има податоци за начинот за загревањето на малите и средни претпријатија, јавните институции и домаќинствата ни покажуваат дека општината располага со нецелосни податоци за начинот на кој се загреваат домаќинствата во општината но не располагаат со информации за начинот на загревање на претпријатијата и јавните институции.

Општина Струга е единствена од петте општини која не е дел од националната мерна мрежа за квалитет на воздух (нема мерна станица). Затоа нема податоци за надминувања на среднодневната гранична вредност ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$) на PM_{10} , ниту на други гасови/честички, па институциите не се под притисок на јавноста. Оваа година, општина Струга усвои План за подобрување на квалитетот на амбиенталниот воздух. Во рамките на проектот „Справување со загадувањето на воздухот“ и во соработка со Универзитетот „Гоце Делчев“ од Штип, се направи и постави мерна станица која ќе се користи за подготовка на Студијата за пропорционирање на загадувачите во Струга, а потоа ќе стане дел од националната мрежа на мерни станици.

Како последица на ова, анализата на добиените одговори укажува на поделеност на ставовите на жителите на Струга во однос на перцепцијата за тоа колку загадувањето на воздухот претставува проблем во градот. Имено, речиси е подеднаков процентот на граѓани кои сметаат дека загадувањето на воздухот во градот претставува проблем (39%) и оние кои веруваат дека истото не претставува проблем за градот (38%).

Во склад со одговорите на претходното прашање, најголем дел од анкетираниите лица НЕ СЕ загрижени за последиците што ги предизвикува загадувањето на воздухот врз нивното здравје или на други членови од семејството.

Трите најсериозни причини за загадувањето на воздухот во градот кои ги посочија граѓаните се *отпадот и горењето на дивите депонии* (34% од испитаниците), *индустријата* (23%) и *транспортот* (19%). Овие бројки водат до заклучок дека свесноста за нивните лични и секојдневни активности не ја перципираат како штетна, особено што 50% од лицата кои беа интервјуирани ги загреваат своите домови со огревно дрво.

Најголем дел од останатата половина испитаници (43%) користат електрична енергија – клима уред или пелети како енергенс за загревање на домот, што укажува дека транзицијата кон поефикасни и „почисти“ системи на греење во Струга е на добар пат. Иако малку, се уште има граѓани (9% од испитаниците) кои ги загреваат своите домови со јаглен, нафта или неефикасни уреди на електрична енергија.

Жителите на Струга изјавиле дека во нивната околина има значително помалку домаќинства кои за греење користат несоодветни материјали како: пластични шишиња, прегорено масло, лакирани и фарбани дрва, паркет, прозорци и слично (скори три пати помалку од Кавадарци и Струмица). Но, скоро две третини од нив го идентификувале најголемиот загадувач на воздухот во Струга - горењето на отпадот на „дивите“ депонии.

За претставниците на локалната самоуправа и јавните институции и установи три најголеми извори на загадување на воздухот во Струга се *отпадот и горењето на дивите депонии, загревањето на домаќинствата и транспортот*. Овие резултати покажуваат дека и административните лица, како и граѓаните, не го перципираат загревањето на „своите“ објекти (во овој случај зградите на јавните институции и установи) како извор на загадување, иако речиси половина од овие објекти се греат на екстра лесно гориво (нафта) и поголем дел од нив немаат изолација на ѕидовите и крововите.

Сè додека не се заврши Студијата за пропорционирање на загадувачите, чија подготовка е поддржана од проектот, жителите ќе имаат само субјективна слика за изворите на загадување на воздухот.

Само 16% од жителите на Струга сакаат да го сменат системот за загревање на своите домови, но не во текот на следната година. Слична е ситуацијата и кај институциите.

Доколку би можеле да направат 3 инвестиции во домот за да заштедат повеќе енергија, интервјуираните жители на Струга изјавуваат дека би избрале: инсталација на соларни системи (18%), изолација на ѕидови-внатрешна изолација (14%) и фасада – надворешна изолација (13%). Изолација на кровот е меѓу најмалку избраните одговори. Но, дури 40% од испитаниците изјавиле дека не би го менувале постојниот начин на загревање во нивниот дом дури и кога би можеле да изберат без оглед на цената на инсталацијата на опремата и месечниот трошок. Ваков дециден одговор покажува дека финансиите не се секогаш пречка за инвестиција, дури и покрај енергетската и ценовната криза. Можните причини за ваквите одговори треба да се бараат и во недоволната информираност на граѓаните околу придобивките од инвестиции ПРВО во мерки за енергетска ефикасност, потоа во нов систем за загревање и на крај во соларни системи за топла вода или производство на електрична енергија.

Вработените во јавните институции ја увиделе ефективноста на изолирање на кровот, па така трите мерки кои се најприоритетни за јавните објекти во општината се: инсталацијата на соларни системи, по неа изолацијата на кров и на трето место изолацијата на ѕидови.

Препорака при евентуално менување на моменталниот начин на загревање на својот дом стружани би побарале од своите роднини, пријатели и соседи па потоа од задоволни граѓани (со највисок процент од сите пет града каде се спроведуваше анкетата). Поддршка од стручни лица би побарале само 15% од граѓаните, што укажува на многу ниска доверба во стручната фела (најнизок процент во сите пет града). Бројот на скептични жители (кои не веруваат никому за препорака на енергетско ефикасно

решение за заштеда на енергија) е исто така најмал од сите пет града и изнесува „само“ 20%.

Објектите во Струга не се многу енергетски ефикасни, една четвртина пријавиле дека имаат дрвени прозорци, речиси третина од интервјуираните жители истакнале дека немаат никаква изолација на ѕидовите во нивниот дом, а дури 40% дека немаат никаква изолација на кровот во нивниот дом. Со оглед на фактот дека цело време дома престојуваат 1/5 од жителите на Струга, 65% од нив ги загреваат своите домови повеќе од 8 часа во работен ден (процентот се зголемува на 90% во неработен ден). Ова укажува на залудна потрошувачка на енергија и високи режиски трошоци.

Во анкетата беа понудени седум мерки за подобрување на квалитетот на воздух кои тие требаше да ги приоритизираат. И граѓаните и претставниците на институциите речиси за сите 7 предлог мерки издвоиле високи оценки, но сепак приоритетите се различни. Поставувањето на фотоволтаиците е оценето како најголем приоритет на институциите, а за граѓаните поставувањето на контејнери за селектирање на домашниот отпад.

ПРИМЕР: Една куќа од 45 квадратни метри која нема изолација и се затоплува со печка со дрва, доколку спроведе неколку мерки за енергетска ефикасност како што се изолација на ѕидовите, на покривот, нови прозорци и инсталирање на топлинска пумпа, потрошувачката на енергија и емисиите на загадувачки гасови може да ги намали за три пати. Сепак, овие инвестиции се превисоки за просечното македонско домаќинство, а мерките за поддршка кои ги даваат државата и локалните самоуправи се недоволни⁴.

Жителите на Струга во најголем обем изразиле незадоволство од работата на инспекциска служба во рамки на општината, особено во однос на справувањето со корупција. Најголем дел од граѓаните на Струга (87%) досега не пријавиле проблем поврзан со загадувањето на животната средина, ниту пак посакале да пријават ваков вид на проблем. Во насока на овие резултати, речиси половина од интервјуираните жители на Струга (49%) изјавиле дека не знаат каде да пријават одреден проблем поврзан со загадувањето на животната средина, две третини сметаат дека не се доволно консултирани од општината во носењето на одлуки поврзани со заштита на животната средина и здравјето, а дури 80% НЕ СЕ запознаени со мерките за подобрување на квалитетот на воздухот кои ги спроведува општината. Дополнително, само петмина административни работници, ги идентификуваа мерките за прозорци, врати и инвертер клима уреди како дел од субвенционирана програма за енергетска ефикасност од општината. Оваа состојба со транспарентноста во Струга е причина што општината се наоѓа на 75-та позиција од вкупно 98 институции во државата (најниско од сите пет

општини кои се предмет на оваа анкета), според индексот на активна транспарентност¹ за 2023.

Довербата на вработените во јавните институции дека општината има капацитет да ги решава проблемите поврзани со унапредување на квалитетот на воздухот се поделени речиси подеднакво. Околу 2/3 од анкетираниите претставници на локалната самоуправа во Струга, се согласни дека граѓаните се соодветно информирани од страна на општината за изворите на загадување на воздухот и последиците од загадувањето врз здравјето на граѓаните, додека одговорите во однос на вклучување на граѓаните во носење на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето се поделени, во зависност од тоа дали лицето работи во општината или во јавните претпријатија. Ова укажува на недоволна комуникација меѓу институциите.

Интересот кај граѓаните да се вклучат во носењето на одлуки поврзани со заштита на животна средина и здравјето, вработените во институциите го оцениле релативно ниско.

Најчести три предлог мерки кои би ги зајакнале капацитетите на општината за справување со загадувањето на воздухот, од страна на испитаниците претставници на општина Струга се: зголемување на интерсекторската соработка, поголеми законски овластувања на општинско ниво за справување со проблемите во животната средина и поголеми финансиски средства.

Општината располага со нецелосни податоци за начинот на кој се загреваат домаќинствата во општината, но не располага со информации за загревање на претпријатијата и јавни институции.

ЗАБЕЛЕШКА: субвенции за енергетска ефикасност даваат само 6 од сите општини во државата, кои најчесто се без конкретни спецификации за типот и квалитетот на опремата која би се набавувала со субвенциите, односно не се бара новите уреди да имаат квалитет што ќе придонесе за намалување на потрошувачката на енергија, а со тоа и на загадувањето. Така се случува со субвенциите да се набави опрема која брзо ќе се расипе и со тоа само дополнително да придонесе за загадување наместо за обратното².

¹ [Индекс на активна транспарентност](#), Центар за граѓански комуникации, 2022

² [Анализа на усогласувањето и спроведувањето на законодавството за енергетска ефикасност](#), Центар за истражување и информирање за животната средина Еко-свест Скопје, 2023

Според податоците од родовата анализа во врска со мислењето на граѓаните на Струга за загадувањето на воздухот, загревањето на домот, подготвеноста за инвестирање во нов начин на загревање на домот и за работата на инспекциските служби добиена е следната слика.

Во одредена мера постои поизразена свесност и поголема загриженост во поглед на последиците од загадениот воздух од страна на жените. Од друга страна пак, мажите покажуваат поизразена свесност дека постоечкиот начин на загревање на домот влијае врз загадувањето на воздухот, а исто така покажуваат и поголема подготвеност за инвестирање во поинаков начин на загревање на домот. Посиромашните семејства претежно користат греење кое во поголема мера влијае на загадувањето на домот, со тоа овие семејства се поизложени на загадување на воздухот во домот. Жените во поголема мера од мажите поминуваат поголем дел или целиот ден во домот, особено овие жени кои се без лични месечни примања или невработени. Тоа ги прави овие жени поизложени на загадување на воздухот во домот.

За квалитетот на изолација на домот, жените се оние кои имаат повеќе забелешки на постоечката изолација. Тие истовремено се оние кои во поголема мера од мажите минуваат време во домот. Од друга страна, мажите се тие кои повеќе знаат каков тип на изолација користат за ѕидовите, односно за кровот во домот.

Одлуките за загревањето на домот или за спроведување на мерки за енергетска ефикасност во домот најчесто се носат заеднички во домот, но онаму каде што тоа го прави еден член на семејството, тоа е мажот. Ова укажува на постоење на стереотипни родови поставености во поглед на носителот на одлуки во домот, односно позиционирање на мажот како глава на семејството.

Во поглед на работата на инспекциските служби, мажите се тие кои изразуваат поголем степен на незадоволство од жените. Тие исто така во поголем процент знаат каде да пријават проблем со загадената животна средина во општината и почесто од жените го имаат направено тоа.

Се забележува дека помладите испитаници речиси воопшто не учествуваат во донесувањето на одлуките во домот, но истовремено не се информирани ниту каква изолација имаат на ѕидовите и кровот во домот.

Во поглед на консултирањето од страна на општината во врска со одлуки поврзани за заштита на животната средина и здравјето, младите испитаници истакнуваат дека ниту

се консултирани од страна на општината ниту се информирани колку општината работи во интерес на граѓаните и дали има субвенционирана програма.

Во поглед на консултирањето од страна на општината во врска со одлуки поврзани за заштита на животната средина и здравјето, жените во поголем процент изјавиле дека не биле воопшто консултирани. Од друга страна жените почесто од мажите имаат аплицирано за мерките за субвенционирање за енергетско ефикасно решение токму во општината, додека мажите почесто аплицирале во Министерството за економија. Ова укажува на потребата од општината, специфично да ги таргетира жените при консултирање во врска со заштита на животната средина и здравјето, како и изнаоѓање на поефикасен начин на информирање во врска со мерките за доделувањето субвенции за енергетско ефикасни решенија, на посиромашните категории на граѓани.

Како резултат на деталната анализа на одговорите на оваа анкета, дадени се следните препораки:

1. По завршувањето на Студијата на пропорционирање на загадувачите и идентификување на изворите на загадување, ако има потреба, да се ревидира Планот за квалитет на воздух, секако во блиска соработка со сите групи на граѓани и институции. При тоа, да се осигура дека мерките/акциите за квалитет на воздух имаат јасна врска со подобрување на здравјето на луѓето, бидејќи тој аспект граѓаните најмногу го препознаваат и ги загрижува, (затоа ќе бидат позаинтересирани и поактивни во спроведувањето на мерки кои поволно влијаат на нивното здравје);
2. Да се зајакнат капацитетите на општината и другите јавни институции во однос на подобрување на квалитетот на воздух;
3. Нула толеранција за јаглен, нафта и палење на отпад, со конкретен план како да се смени начинот на греење на овие енергенси во јавните институции и домаќинствата;
4. Да се подготви и спроведе комуникациски план за подобар воздух (најдобро во рамки на тековниот Планот за подобрување на квалитетот на амбиенталниот воздух), со кој ќе се подобрат транспарентноста, информирањето на граѓаните и ќе иницира позитивни промени во нивните тековни навики (греење на дрва, палење на отпад, погрешна перцепција за пелетите како енергенс, позитивниот ефект на изолацијата на ѕидовите и крововите и сл.);
5. Воспоставување на соработка со стручната фела за енергетска ефикасност (енергетски контролори, експерти, истражувачи, научни работници и сл.) со цел да се формира „советувалиште“ кое на заинтересираните граѓаните ќе им ги објасни политиките и достапните мерки и ќе им помогне како да испланираат подобра и поефикасна инвестиција во енергетска ефикасност со ограничените пари што ги имаат на располагање;
6. Да се дизајнираат нови типови на субвенции за енергетска ефикасност (особено за подобрување на изолацијата), како и субвенции кои ќе бидат пристапни за ранливите категории на граѓани (наведени во поглавјето „Извештај од мислењето на претставниците од локалната самоуправа и јавните институции и установи“) и за социјално загрозените семејства, односно оние најсиромашните кои најчесто користат начин на греевање на домот што најмногу загадува. Притоа, да се бараат одредени предуслови (минимални критериуми за енергетска ефикасност на опремата, и на енергетска класа на објектот (на пр. да не може сопственик на

куќа без изолација да аплицира за субвенција на инвертер клима). Дополнително, потребно е транспарентно да се следат резултатите од субвенционирањето врз основа на добро обмислени индикатори;

7. Поголема доверба во инспекциските служби на општината, што може да се постигне со поголема транспарентност во нивната работа и едукација на населението за нивните надлежности;
8. Креирање на „граѓански мониторинг“ на квалитетот на воздух, со цел да се мотивираат граѓаните повеќе да се информираат за мерките предвидени во Планот за подобрување на квалитетот на амбиенталниот воздух;
9. Поголема соработка на општината со граѓанските организации, во кои жителите имаат поголема доверба. граѓанските организации можат најдобро да ги вклучат жителите во креирањето на политики и полесно да ги информираат за субвенции кои се објавуваат. Тие исто така најлесно би идентификувале граѓани со позитивни искуства кои понатаму би ги споделувале и промовирале, или би организирале форуми со граѓани или средби со ранливи групи, со цел сечиј глас или потреба да бидат слушнати и вклучени во општинските планови за квалитет на воздух;
10. Да се направат напори и обезбедат финансии да се спроведат најприоритетните две мерки за подобар квалитет на воздух: поставувањето на фотоволтаици на институциите и поставување на контејнери за селектирање на домашниот отпад.